

Rapport 2008:37 R

Rättssäkerheten för studenter
hos enskilda utbildnings-
anordnare med examensrätt

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

**Rättssäkerheten för studenter hos enskilda
utbildningsanordnare med examensrätt**

Utgiven av Högskoleverket 2008

Högskoleverkets rapportserie 2008:37 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, juridiska avdelningen, **Teresa Edelman**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets kontorservice, Stockholm, december 2008

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Några förklaringar	8
Rättssäkerhetsskydd för studenter vid statliga högskolor	9
Rättssäkerhetsskyddet i gällande författningar	9
Högskolornas lokala regler	11
Sammanfattande synpunkter	12
Tillstånd att utfärda vissa examina	13
Delegation av förvaltningsuppgifter	13
Kraven för tillstånd att utfärda examina	14
Rättsliga konsekvenser	15
I vilken mån är det offentliga rättssäkerhetsskyddet tillämpligt på enskilda utbildningsanordnare?	19
Allmänna krav i 1 kap. högskolelagen	19
Möjligheter till insyn	19
Förbud mot diskriminering	20
Studentinflytande	21
Jämställdhet	21
Medverkan i kvalitetsutvärderingar	21
Objektivitets- och likhetsprincipen	22
Sammanfattande synpunkter	23
Regeringsbeslut och avtal med enskilda utbildningsanordnare	25
Chalmers tekniska högskola	25
Högskolan i Jönköping	26
Handelshögskolan i Stockholm	26
Andra enskilda utbildningsanordnare med examensrätt	27
Enskilda anordnare av utbildning på högskolenivå vilka får statsbidrag	28
Särskilda beslut om statlig tillsyn	29
Sammanfattande synpunkter	29
De enskilda utbildningsanordnarnas och studenternas eget arbete för rättssäkerheten	33
Vad finns det för fördelar med att studera vid en fristående högskola?	33
Vad finns det för nackdelar?	34
Vad finns det för möjligheter att stänga av studenterna från undervisningen?	35
Vad finns det för möjligheter att ompröva eller överpröva högskolans beslut?	36
Hur utövas studentinflyttandet?	38
Hur hanteras studenternas klagomål?	38
I vilka frågor används högskoleförordningen som "inspirationskälla"?	39
Vilka frågor hanteras på "eget sätt"?	40
Samtal med vice ordföranden i Sveriges förenade studentkårer (SFS)	42
Sammanfattande synpunkter	43

Möjligheter för studenterna att hävda sina rättigheter gentemot enskilda utbildningsanordnare	47
Tillsyn	47
Skadestånd	48
Möjligheter till överklagande	48
Sammanfattande synpunkter	49
Högskoleverkets tillsyn över enskilda utbildningsanordnare	51
Högskoleverkets tillsyn i allmänhet	51
Tillsynsbeslut som gällde klagomål över enskilda utbildningsanordnare	52
Sammanfattande synpunkter	55
Slutsatser	57
Bilaga	59
Förteckning över enskilda utbildningsanordnare med examensrätt den 2 december 2008	59

Sammanfattning

Syftet med den här rapporten är att kartlägga vilka rättigheter studenterna hos enskilda utbildningsanordnare har och vad de har för möjligheter att hävda dessa i dagens rättssystem.

Enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina kan enskilda utbildningsanordnare få tillstånd att utfärda statligt reglerade examina. Sådana tillstånd innebär att offentliga förvaltningsuppgifter överlämnas till enskilda rättssubjekt, t.ex. föreningar eller stiftelser.

Högskoleverket ska enligt sin instruktion, förutom över statliga universitet och högskolor, även utöva tillsyn över enskilda utbildningsanordnare som har fått examenstillstånd. Verkets tillsyn begränsas dock av att de flesta författningar som reglerar förvaltningsuppgifter som t.ex. förvaltningslagen och större delar av högskolelagen och högskoleförordningen inte är tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare.

En av verkets slutsatser är att studenter hos enskilda utbildningsanordnare har rättsligt stöd för att hävda rätten till inflytande över utbildningen. Vidare är likabehandlingslagen (diskrimineringslagen från och med den 1 januari 2009) uttryckligen tillämplig, utom möjligheten att överklaga utbildningsanordnarens beslut till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH).

Högskoleverket har också kommit fram till att objektivitets- och likhetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen är tillämplig på den verksamhet hos enskilda utbildningsanordnare som har samband med examenstillståndet.

Mot bakgrund av att bestämmelserna om allmänna handlingars offentlighet inte är tillämpliga på enskilda rättssubjekt har behovet av insyn uppmärksammas av lagstiftarna. I lagen om tillstånd att utfärda vissa examina har därför en bestämmelse införts om att ett sådant tillstånd får förenas med villkor om rätt för enskilda att ta del av handlingar hos utbildningsanordnaren. Verkets kartläggning visar att offentlighetsprincipen numera gäller för Chalmers tekniska högskola, Högskolan i Jönköping samt, i begränsad omfattning, Handelshögskolan i Stockholm. Några villkor om insyn har dock inte ställts för de andra enskilda utbildningsanordnarna. Det betyder att deras studenter inte tillförsäkras någon möjlighet till insyn.

De villkor som ställs upp i besluten om examensrätt eller i de kompletterande avtalen berör i huvudsak frågan om avgifter för utbildningen och rätten till studiestöd. I de flesta fallen är utbildningarna avgiftsfria för studenterna och de ger rätt till statligt studiestöd. Undantaget är psykoterapeututbildningarna hos enskilda utbildningsanordnare.

Disciplinnämnder som finns hos Chalmers tekniska högskola, Högskolan i Jönköping och Handelshögskolan i Stockholm är upprättade med stöd av regeringens krav i de stadgar som fastställts för dessa stiftelsehögskolor.

I övrigt regleras inte förvaltningsuppgifter i de särskilda besluten eller avtalen.

Vissa enskilda utbildningsanordnare har egna disciplinnämnder, överklagandenämnder, studentombudsmän och egna villkor för att stärka studenternas rättssäkerhet. Det finns ofta möjligheter till omprövning av utbildningsanordnarens beslut, men däremot saknas möjlighet till överprövning av en oberoende självständig instans, såsom ÖNH.

Genomgången av möjligheterna för studenterna att hävda sina rättigheter gentemot de enskilda utbildningsanordnarna har visat att studenterna i de flesta fall är hänvisade till civilrättsliga processer om man inte kan komma överens. Detta behöver inte innebära en sämre rättssäkerhet, men i praktiken kan det vara svårare för en student att väcka talan mot en högskola än att överklaga högskolans beslut till ÖNH eller göra en anmälan till Högskoleverket, inte minst på grund av de kostnader som kan uppstå för studenten vid en civilrättslig process. Till detta kommer att studenterna ofta inte är medvetna om att det offentliga regelverket inte gäller för dem förrän de vänder sig till exempelvis Högskoleverket och då får veta att de regler de vill åberopa inte är tillämpliga på deras högskolor.

Den allmänna slutsatsen är därför att studenterna hos enskilda utbildningsanordnare har sämre rättsliga förutsättningar än studenter vid statliga högskolor att hävda sina rättigheter hos oberoende instanser utanför utbildningsanordnarna. Högskoleverket anser att studenter borde ha samma grundläggande rättsskydd oavsett om högskolan är offentlig eller enskild.

Inledning

Studenter vid statliga universitet och högskolor har i dag möjlighet att åberopa sina rättigheter inom ramen för det offentliga regelsystemet. Detta regelverk är däremot inte tillämpligt, annat än i en begränsad omfattning, vid utbildningar som anordnas av enskilda utbildningsanordnare med rätt att utfärda vissa offentligt reglerade examina. Vad som gäller för dessa utbildningsanordnare regleras i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

En av Högskoleverkets huvuduppgifter är tillsyn över bl.a. universitet och högskolor under offentligt huvudmannaskap, enskilda anordnare av utbildning på högskolenivå som får statsbidrag och enskilda utbildningsanordnare med rätt att utfärda vissa examina. Verksamheten innebär granskning av att lärosätena följer gällande bestämmelser och att studenternas och andra enskildas rättssäkerhet i förhållande till högskolesystemet tillgodoses. Detta görs framför allt genom att verket handlägger enskilda tillsynsärenden, genomför tillsynsbesök hos lärosäten och utreder olika rättsfrågor i tillsynsprojekt.

Högskoleverket har också tillsyn över andra utbildningar på eftergymnasial nivå enligt vad regeringen beslutar särskilt.

Vidare har Högskoleverket till uppgift att granska kvaliteten i all högskoleutbildning och har ett särskilt system för sådana utvärderingar. Dessa görs av Högskoleverket på uppdrag av regeringen i sexårscykler genom bl.a. återkommande utbildningsutvärderingar och granskningar av lärosätenas kvalitetsarbete. Utvärderingarna genomförs av externa bedömaregrupper. Klagomål från enskilda studenter på kvaliteten i olika utbildningar utreds därför normalt inte inom verkets tillsynsverksamhet.

Med några få undantag är svenska universitet och högskolor i dag statliga myndigheter.

Varje år kommer till Högskoleverket anmälningar med klagomål från studenter och andra personer som anser att något eller några lärosäten inte har levt upp till de krav som ställs på dem i lagar och förordningar. Bland dessa anmälningar finns också klagomål från studenter vid enskilda utbildningsanordnare. Högskoleverkets tillsyn i sådana fall begränsas dock av att flera lagar, förordningar och föreskrifter som gäller statliga högskolor inte är tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare.

Syftet med denna rapport är att klargöra vilka rättigheter studenterna hos enskilda utbildningsanordnare har och vad har de för möjligheter att hävda dem i dagens rättssystem, bl.a. genom Högskoleverkets tillsyn. I rapporten jämförs situationen för studenter hos enskilda utbildningsanordnare med examensrätt med rättssäkerhetsskyddet för studenter vid statliga högskolor. Hög-

skoleverket har frågat de största enskilda utbildningsanordnarna hur de själva arbetar med rättssäkerhetsfrågorna. Högskoleverket har också gjort en genomgång av verkets ställningstaganden i ärenden som rör enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd.

Rättssäkerhetsfrågorna är särskilt aktuella nu mot bakgrund av att regeringen har tillsatt en utredning som ska lämna förslag till en eller flera verksamhetsformer för statliga universitet och högskolor (kommittédirektivet 2007:158 *Ökad frihet för universitet och högskolor*). Inom ramen för uppdraget ska utredaren bl.a. föreslå hur tillsyn ska ske och hur studenternas rättssäkerhet kan garanteras i en annan verksamhetsform. Förhoppningsvis kan verkets hittillsvarande erfarenheter från tillsynen av enskilda utbildningsanordnare bidra till en allsidig belysning av dessa frågeställningar.

Några förklaringar

Rapporten koncentrerar sig i huvudsak på enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda vissa examina. Enskilda anordnare av utbildning på högskolenivå som får statsbidrag utan ett sådant tillstånd samt andra utbildningar hos enskilda utbildningsanordnare, som står under statlig tillsyn enligt särskilda regeringsbeslut, berörs endast mycket översiktligt.

Begreppet ”enskilda utbildningsanordnare” ersätts ibland med uttrycket ”fristående högskolor”. Med högskolor avses såväl universitet som högskolor.

Begreppet ”rättssäkerhet” används i betydelsen ”förutsebarhet i rättsliga angelägenheter”. I rapporten *20 åtgärder för att stärka studenternas rättssäkerhet* (2001:27 R, s. 11–12) konstaterade Högskoleverket, med stöd av en artikel av professor Åke Frändberg, att tre villkor för gällande regler kan ställas upp för att rättssäkerhet ska anses råda, nämligen att reglerna ska:

1. vara klara och adekvata,
2. vara publicerade och
3. tillämpas lojalt och korrekt av de rättsstillämpande organen.

Även andra frågor kan ha betydelse för rättssäkerheten, t.ex. rätten att överklaga ett organs beslut och möjligheten att utöva tillsyn över ett organ som har förvaltningsuppgifter.

Rättssäkerhetsskydd för studenter vid statliga högskolor

Rättssäkerhetsskyddet i gällande författningar

De flesta svenska universitet och högskolor är statliga. Det innebär att de har status av förvaltningsmyndigheter under regeringen. I deras verksamhet ingår att ge utbildning med hög kvalitet samt att utföra andra förvaltningsuppgifter som ofta innebär s.k. myndighetsutövning mot enskilda, dvs. de fattar beslut eller vidtar andra åtgärder som ytterst är uttryck för samhällets maktbefogenheter över medborgarna.¹ Med myndighetsutövning menas – enligt en mera detaljerad definition – utövning av befogenhet att bestämma om förmåner, rättigheter, skyldigheter, disciplinpåföljder, avskedanden eller andra jämförbara förhållanden.² Beslut om antagning, examination och disciplinpåföljd är exempel på universitetens och högskolornas myndighetsutövning mot enskilda.

De statliga universitetens och högskolornas verksamhet regleras av högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100). Andra författningar som reglerar myndigheternas verksamhet och arbetsformer, som t.ex. förvaltningslagen (1986:223), myndighetsförordningen (2007:515) och avgiftsförordningen (1992:191) samt reglerna om allmänna handlingars offentlighet är också direkt tillämpliga på statliga universitet och högskolor. Att en verksamhet hör till den offentliga förvaltningen innebär att särskilda krav måste ställas på utövarna samt att verksamheten kan underkastas offentlighetsrättslig kontroll. I dessa författningar ställs därför särskilda rättssäkerhetsgarantier upp till skydd för medborgarna gentemot det allmänna.

Rättssäkerhetsskyddet är särskilt viktigt när det är fråga om myndighetsutövning mot enskilda. I förvaltningslagen regleras exempelvis parters rätt att få del av uppgifter samt myndigheters skyldighet att motivera beslut och underrätta om beslut som avser myndighetsutövning mot någon enskild. Där regleras även andra skyldigheter som myndigheter har mot enskilda som t.ex. serviceskyldigheten, kravet på att ärenden ska handläggas enkelt, snabbt och billigt, skyldigheten att ompröva beslut och handlägga överklaganden. Man kan säga att förvaltningslagen anger en viss minimistandard som gäller för offentlig verksamhet.

I 1 kap. högskolelagen regleras bl.a. allmänna kvalitetskrav på högskoleutbildning och krav på effektivt resursutnyttjande, krav på samverkan med det omgivande samhället, rätt till studentinflytande, jämställdhet och lika-behandling, krav på att utbildningar väsentligen ska bygga på de kunskaper som eleverna får i gymnasieskolan respektive som studenterna får inom utbild-

---

1. Se bl.a. förarbetena till skadeståndslagen, prop.1972:5, s. 312.

2. Regeringens proposition om ändring i regeringsformen, prop. 1975/76:209, s. 165.

ningar på grund- eller avancerad nivå eller motsvarande kunskaper. I 1 kap. 11–11 a §§ högskolelagen regleras förutsättningarna för rätten för att utfärda examina samt för återkallande av examensrättigheterna. Om det meddelas ett beslut om att en högskola inte längre får utfärda en examen får dock – enligt dessa bestämmelser – högskolan också därefter utfärda examen för de studenter som har påbörjat sin utbildning vid den högskolan före beslutet.

I högskolelagens övriga bestämmelser som gäller studenterna finns det också allmänna regler om antagning och avskiljande. Det finns vidare bemyndigande till högskolorna att bestämma behörighetsvillkor för att bli antagen till utbildning och bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studenter.

Högskoleförordningen innehåller särskilda bestämmelser om antagning, examination, disciplinära åtgärder och överklaganden. Där regleras behörighetsvillkoren, urvalsgrunderna, antagningsförfarandet, villkoren för tillgodoräknande, vad som ska anges i examensbevis samt i kursplaner och utbildningsplaner, vad som gäller när en högskola begränsar antalet prov, frågorna om rättelse och omprövning av betyg, regleringen av doktorandernas rättigheter och skyldigheter, förutsättningarna för att dra in en doktorands resurser för utbildningen m.m. Det finns också regler med mer eller mindre klara bemyndiganden till högskolorna att själva besluta i vissa frågor som t.ex. om kurs- och utbildningsplaner, om antagningsförfarandet, särskilda behörighetsvillkor och egna preciserade examenskrav i högskolornas examensordningar. Reglerna syftar till att skapa en viss likformighet och garantera studenterna en förutsebar situation.

Bestämmelsen i 6 kap. 6 § högskoleförordningen om tillgodoräknande gäller även studenter vid läroanstalter hos den som är part i Europarådets konvention om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen (SÖ 2001:46). Konventionen undertecknades den 11 april 1997 i Lissabon. Sverige ratificerade konventionen den 28 september 2001 och den trädde i kraft för Sverige den 1 november 2001.

En viktig allmän rättssäkerhetsprincip, den s.k. objektivitets- och likhetsprincipen, finns i 1 kap. 9 § regeringsformen. Enligt den bestämmelsen ska domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra, som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen, i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.

Rättslig kontroll över de offentliga högskolorna utövas genom tillsyn av Högskoleverket, som har en särskild tillsynsuppgift i förhållande till högskolorna, men också av Justitieombudsmannen (JO), Justitiekanslern (JK), Riksdomsrevisionen liksom de övriga ombudsmannaorganen. Därutöver är statliga lärosäten, i likhet med privata företag, underkastade tillsyn av Arbetsmiljöverket, Datainspektionen och ett antal andra tillsynsmyndigheter.

Andra former av rättslig kontroll är bl.a. möjligheten att få en överprövning av vissa av högskolornas beslut hos allmänna förvaltningsdomstolar eller av en domstolsliknande nämnd inom högskolesektorn, Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH), som är sista instans i den typen av ärenden.

I högskoleförordningen anges de beslut av högskolan som kan överklagas till ÖNH. Det är bl.a. anställningsbeslut (men inte beslut om anställning som doktorand), beslut om att en sökande inte uppfyller kraven på behörighet för att bli antagen till den sökta utbildningen, beslut om tillgodoräknande, beslut att dra in resurser för en doktorands utbildning, avslag på en students begäran att få examensbevis eller kursbevis och beslut att inte bevilja anstånd med att påbörja studierna eller att få fortsätta sina studier efter studieuppehåll.

En annan domstolsliknande nämnd inom sektorn är Högskolans avskiljandenämnd (HAN) som prövar avskiljanden av studenter som utgör en fara för andra under högskoleutbildningen. HAN:s beslut kan överklagas till allmänna förvaltningsdomstolar.

Även beslut av de statliga högskolornas disciplinnämnder kan överklagas till allmänna förvaltningsdomstolar, dvs. länsrätten och eventuellt vidare till kammarrätten och regeringsrätten om prövningstillstånd beviljas.

Ett beslut av Centrala studiestödsnämnden om studiestöd får överklagas hos Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS).

Betygsbeslut kan däremot inte överklagas. Högskoleförordningen och förvaltningslagen har dock regler om omprövning av den typen av beslut.

Studenterna vid statliga högskolor har vidare vissa möjligheter till skadestånd för bl.a. fel vid myndighetsutövning och felaktiga upplysningar eller råd. Högskolornas personal har också straffrättsligt ansvar för tjänstefel m.m.

Högskolornas lokala regler

De statliga högskolorna har vissa bemyndiganden i högskoleförordningen att bl.a. utfärda kurs- och utbildningsplaner, besluta om särskilda behörighetsvillkor och egna regler om antagning samt bestämma egna preciserade examenskrav inom ramen för högskoleförordningens examensbeskrivning i sina examensordningar.

För att kunna handlägga studentärenden på ett förutsebart sätt brukar högskolorna också ”fylla ut” högskoleförordningen med egna lokala regler som beslutas utan särskilda bemyndiganden. Dessa regler avser ofta mera detaljerade eller specifika frågor och får inte gå utöver de ramar som högskoleförordningen ger. Sådana regler utgör inte bindande föreskrifter utan ska ses som allmänna råd (generella rekommendationer om tillämpningen av föreskrifter i bl.a. högskoleförordningen) eller som policydokument, riktlinjer eller liknande.³

---

3. Högskoleverket har skrivit mera om detta i tillsynsrapporten *Högskolornas regler och delegeringsystem*, 1995:5 R.

Sammanfattande synpunkter

I förarbetena till den nu gällande högskolelagen förordades att de statliga universiteten och högskolorna skulle ges större frihet vad gäller bl.a. studieorganisation och antagning av studenter. I lagar och förordningar skulle staten ange vissa reglerade gränser inom vilka denna frihet skulle få utövas. Som skäl för detta angavs nödvändigheten av bl.a. rättssäkerhet för enskilda studenter och lärare.⁴

Även om det sedan dess har tillkommit flera nya bestämmelser som reglerar de statliga högskolornas verksamhet gäller detta fortfarande. Författningsreglerna anger en viss minimistandard inom vilken verksamheten får utövas. Eftersom universitet och högskolor fattar beslut som innebär myndighetsutövning mot enskilda är det särskilt viktigt med regler som skyddar den svagare parten.

Studenterna vid de statliga lärosätena har därför fått flera möjligheter att hävda sina rättigheter gentemot högskolorna, bl.a. genom Högskoleverkets tillsyn och möjligheten att överklaga vissa av lärosätenas beslut till allmänna förvaltningsdomstolar och till ÖNH. Detta skapar förutsättningar för en hög rättssäkerhet.

---

4. Regeringens proposition 1992/93:1 om universitet och högskolor – frihet och kvalitet, den s.k. frihetspropositionen, s. 22.

Tillstånd att utfärda vissa examina

Delegation av förvaltningsuppgifter

Offentlig förvaltning kan bedrivas även av andra än statliga myndigheter. Den konstitutionella utgångspunkten finns i 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen. Enligt denna bestämmelse kan förvaltningsuppgifter överlämnas till bolag, föreningar, samfälligheter, stiftelser, registrerade trossamfund eller någon av deras organisatoriska delar eller till enskilda individer. Innefattar uppgiften myndighetsutövning ska det ske med stöd av lag.

Ett exempel på en sådan delegation är att Handelshögskolan i Stockholm prövar frågor om utbildningsbidrag för doktorander till studerande vid högskolan. Den uppgiften har Handelshögskolan fått genom 2 § lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Ett annat exempel är att enskilda utbildningsanordnare kan få tillstånd att utfärda statligt reglerade examina. Förutsättningarna för detta regleras i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina.

I förarbetena till högskolelagen⁵ framhölls behov av att skapa fasta och entydiga regler i relationen mellan staten och de fristående universiteten och högskolorna. Man ville komma bort från den dåvarande situationen med ett fåtal fristående högskoleutbildningar, med varierande kvalitet och inriktning, vid sidan av det statliga högskolesystemet. I propositionen *Frihet för kvalitet* beskrevs dessa utbildningar på följande sätt.

Dessa (utbildningar) arbetar med mycket olikartade förutsättningar, delvis beroende på de mycket oklara regler som gäller i förhållande till staten. Vissa får statbidrag, andra inte, vissa har rätt att utfärda examina, andra inte, hos vissa får studenterna studiemedel, hos andra inte osv.

I propositionen angavs vidare att statligt huvudmannaskap i myndighetsform bara är en av många möjliga verksamhetsformer för universitet och högskolor och att det behövs alternativ till den statliga verksamheten om mångfald och konstruktiv konkurrens ska befordras. Regeringen prövade därför samtidigt de praktiska och principiella frågorna för att överföra vissa statliga universitet och högskolor till privaträttslig form genom att skapa universitetsstiftelser. Jämfört med de statliga universiteten och högskolorna skulle dessa ges en väsentligt utökad autonomi. Högskolelagen och -förordningen avsågs inte gälla.

Syftet med att skapa universitetsstiftelser angavs bl.a. vara att ge förutsättningar för nya och förbättrade samarbetsformer med näringslivet och det omgivande samhället, mångvetenskapliga forskningsarrangemang eller förbättrade internationella kontakter och studentutbytesprojekt. Man utgick

---

5. Prop. 1992/93:1, s. 23–24.

ifrån att detta skulle verka vitaliserande även på de helt statliga universiteten och högskolorna.

Som underlag för regeringens ställningstagande i fråga om examenstillstånd skulle de enskilda utbildningsanordnarna redovisa bl.a. kraven på behörighet till utbildningen samt utbildningens mål, utbildningsplan, kursplan och litteratur.

För närvarande har 24 enskilda utbildningsanordnare rätt att utfärda olika statligt reglerade examina.⁶ Flertalet av dessa erbjuder endast en eller ett fåtal examina. Höstterminen 2007 läste 23 128 studenter vid de privata utbildningsanordnarna, vilket utgjorde cirka 7 procent av alla studenter (322 179 under höstterminen 2007).

De största och kanske mest kända högskolor som drivs i privaträttslig form är Högskolan i Jönköping (9 706 studenter) och Chalmers tekniska högskola (8 810 studenter), de s.k. universitetsstiftelserna⁷, Handelshögskolan i Stockholm (1 520 studenter) och Ersta Sköndal högskola (862 studenter). Uppgifterna kommer från Högskoleverkets statistik för höstterminen 2007.

Kraven för tillstånd att utfärda examina

Enligt lagen om tillstånd att utfärda vissa examina lämnas tillståndet av regeringen. Enligt 7 § kan tillståndet återkallas om de krav som uppställs i lagen inte uppfylls. Beslut om återkallelse av ett tillstånd fattas av regeringen efter framställning av Högskoleverket. Innan Högskoleverket gör en sådan framställning ska utbildningsanordnaren ha getts tillfälle till rättelse. De krav som måste uppfyllas vid äventyr av att tillståndet kan återkallas regleras i lagen på följande sätt.

- För tillståndet krävs att utbildningen vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet samt bedrivs så att den i övrigt uppfyller de krav som uppställs på utbildning i 1 kap. högskolelagen. Beträffande varje examen som tillståndet avser ska utbildningen också svara mot de särskilda krav som enligt förordningsbestämmelser gäller för denna examen vid de universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen. (Kraven anges numera i bilaga 2 till högskoleförordningen, examensordningen). Tillståndet får återkallas om dessa krav inte är uppfyllda (2 och 7 §§).
- Ett tillstånd att utfärda examina får förenas med villkor om rätt för enskilda att ta del av handlingar hos utbildningsanordnaren. Tillståndet kan återkallas om dessa villkor inte iakttas (4 och 7 §§).
- I lagen uppställs också en skyldighet för den som fått tillstånd att utfärda examina att medverka i uppföljningar och utvärderingar av utbildningen samt varje år upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning. Tillståndet kan

---

6. Se förteckningen i bilagan.

7. Se vidare Högskoleverkets rapport 2008:27 R, *Stiftelsereformen – en uppföljning*.

återkallas om utbildningsanordnaren i väsentlig utsträckning åsidosätter sina skyldigheter enligt den bestämmelsen (5 och 7 §§).

Därutöver finns det i 3 a § en hänvisning till lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan, som från och med den 1 januari 2009 ersätts av diskrimineringslagen (2008:567).

I 8 § anges att om en enskild utbildningsanordnare utan tillstånd utfärdar examina som avses i lagen får regeringen förelägga utbildningsanordnaren att upphöra med det. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Det finns dock inga bestämmelser som motsvarar regleringen i 1 kap. 11 a § högskolelagen om studenternas möjlighet att fullfölja sin utbildning när examensrätten dras in.

I bilaga 2 till högskoleförordningen, examensordningen, beskrivs alla statligt reglerade examina. Under rubriken ”Övrigt” i varje sådan beskrivning anges att för den aktuella examen ska också de preciserade krav gälla som varje högskola själv bestämmer inom ramen för kraven i examensbeskrivningen. Hänvisningen i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina till förordningsbestämmelser ger – enligt Högskoleverkets uppfattning – möjlighet för de aktuella enskilda utbildningsanordnarna att själva bestämma de preciserade krav som ska gälla för den examen som tillståndet gäller. Genom tillståndet överlämnas således till enskilda utbildningsanordnare rätten att, i likhet med statliga högskolor, själva bestämma de preciserade krav som ska gälla för examen.

I övrigt finns det inga regler om hur verksamheten ska bedrivas.

Rättsliga konsekvenser

I sitt avhandlingsarbete *Offentlig förvaltning utanför myndighetsområdet* från 1989 har Lena Marcusson analyserat de rättsliga konsekvenserna av att offentligt rättsliga uppgifter anförtros enskilda organ. Analysen utgår från perspektivet att särskilda rättssäkerhetsgarantier uppställs i det offentligt rättsliga regelsystemet till skydd för medborgarna gentemot det allmänna. De brister som hon har konstaterat när offentligt rättsliga uppgifter överlämnas till enskilda organ gäller främst den enskilda medborgarens rättssäkerhet, såsom begränsade möjligheter till överklagande, en ofullständig reglering av handläggningen och en bristande insyn i verksamheten. Å andra sidan har Lena Marcusson nämnt att i den internationella debatten har en teori lanserats som innebär att det finns risker med att ”bygga in alltför rigida kontrollformer” och försöka ”tämja” de gränsorganisationer som är vanliga i många länder. De värden som anges är autonomi, flexibilitet, komplettering av statlig verksamhet och lyhördhet för klienter och ”brukare”. Hennes slutsats är dock att dessa synpunkter troligen är anpassade till den typ av offentlig sektor som i högre grad än den svenska präglas av pluralism och där också ”para-governmental organizations” spelar en större roll än hos oss. ”När vi behandlar den typ av offentlig förvaltning som utgår från grundlagstadgandet om möjligheten att överlämna förvalt-

ningsuppgifter till enskilda organ finns det därför all anledning att även i fortsättningen betona betydelsen av rättssäkerhet och legalitet”.⁸

I förra avsnittet om rättssäkerhetsskyddet för studenter vid statliga högskolor har konstaterats att beslut om antagning, examination och disciplinpåföljd är exempel på högskolornas myndighetsutövning mot enskilda. Undervisning anses normalt inte utgöra myndighetsutövning utan får karakteriseras som faktiskt handlande och beslutsfattande utan inslag av myndighetsutövning.⁹

En naturlig följd av att en enskild utbildningsanordnare får tillstånd att utfärda vissa examina är att utbildningsanordnaren också får till uppgift att fatta beslut om antagning och examination och i vissa fall även göra disciplinära ingripanden. I lagen om tillstånd att utfärda vissa examina preciseras inte dessa uppgifter. Som vi kommer att se längre fram preciseras bl.a. krav på studentinflytande, skyldighet att inrätta disciplinnämnder och redovisa åtgärder i samband med t.ex. breddad rekrytering i vissa beslut och avtal med några få utbildningsanordnare. Frågor om antagning samt förfarandet i samband med examination och utfärdande av examensbevis är i de flesta fall helt oreglerade.

I lagen om tillstånd att utfärda vissa examina ställs vissa kvalitetskrav på examina som tillståndet gäller. Vidare anges vissa allmänna demokratiska principer som måste följas för att få och behålla tillståndet. Utbildningsanordnarna får också själva bestämma de preciserade krav som ska gälla för examen. Dessutom fastställs skyldigheten för enskilda utbildningsanordnare att medverka vid uppföljningar och utvärderingar av utbildningen. De enskilda utbildningsanordnarnas krav på behörighet till utbildningen, utbildningsplaner och kursplaner kan granskas i samband med Högskoleverkets nationella utbildningsutvärderingar. Det ställs dock inga krav på någon minimistandard vid utförandet av förvaltningsuppgifter. Det anges inte heller några regler som kan skydda studenten gentemot beslut som fattas av den enskilda utbildningsanordnaren.

I lagen regleras vidare förutsättningarna för att dra in examensrätten. Det synes dock inte finnas någon rätt för studenterna hos enskilda utbildningsanordnare att i en sådan situation få fullfölja sin utbildning på motsvarande sätt som det gör för studenter hos statliga högskolor.

Det förtjänar också att påpekas att genom att ratificera Lissabonkonventionen har Sverige förbundit sig att tillämpa konventionsbestämmelser om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen. Detta har säkerställts för de statliga högskolornas del genom ett tillägg i bestämmelsen om rätten till tillgodoräknande i 6 kap. 6 § högskoleförordningen. Eftersom denna bestämmelse inte är tillämplig för enskilda utbildningsanordnare har tillämpningen av konventionen inte säkerställts i förhållande till studenter vid dessa lärosäten.

---

8. Lena Marcusson, *Offentlig förvaltning utanför myndighetsområdet*, 1989, s. 421–422.

9. Lena Marcusson, *Offentlig förvaltning ...*, s. 306.

Mot denna bakgrund finns anledning att undersöka i vilken mån det offentliga rättssäkerhetsskyddet är tillämpligt på enskilda utbildningsanordnare med examensrätt.

I vilken mån är det offentliga rättssäkerhetsskyddet tillämpligt på enskilda utbildningsanordnare?

De krav som uppställs i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina och de hänvisningar till andra lagar som finns där gäller i första hand kvalitetsfrågor i samband med de examina som får utfärdas. Vissa av kraven har dock också betydelse för studenternas rättssäkerhet.

Allmänna krav i 1 kap. högskolelagen

I lagen om tillstånd att utfärda vissa examina ställs som villkor bl.a. att utbildningen hos den enskilda utbildningsanordnaren bedrivs så att den uppfyller de krav som ställs på utbildning i 1 kap. högskolelagen. Av detta följer att de enskilda utbildningsanordnarna måste beakta bl.a. kravet på samverkan med det omgivande samhället och information om sin verksamhet, kravet på att värna om vetenskapens trovärdighet och god forskningssed, kravet på effektivt resursutnyttjande, studentinflytande och jämställdhet, kravet på att aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan, kravet på likabehandling samt allmänna krav på behörighet för utbildningar på olika nivåer och allmänna mål för dessa utbildningar. Några av dessa krav analyseras i det följande.

Möjligheter till insyn

Förarbetena till lagen om tillstånd att utfärda vissa examina

En lag med regler om enskilda utbildningsanordnares möjligheter att få utfärda sådana examina som regleras i högskoleförordningen eller i motsvarande föreskrifter skulle – enligt förarbetena – ge en fast grund för att ordna förhållandet mellan staten och de fristående högskolorna.

I förarbetena till lagen om tillstånd att utfärda vissa examina¹⁰ angavs att systemet syftar till att få en fortlöpande kvalitetskontroll av lärosätena. Detta ska bidra till att det finns garantier för att en given examen kvalitetsmässigt håller måttet, oavsett var den utfärdas.

I dessa förarbeten finns det dock inga tydliga resonemang om hur man kan uppnå rättssäkerhet för enskilda studenter och lärare hos enskilda utbildningsanordnare. Det konstateras bara att ett beslut av regeringen om tillerkännande av examensrätt kan behöva kompletteras av ett avtal mellan staten och högskolan i vilket olika frågor ska regleras. Mot bakgrund av att bestämmelserna om allmänna handlingars offentlighet inte är tillämpliga på enskilda rättssubjekt

---

10. Prop. 1992/93:169, s. 76–87.

har också behovet av viss insyn uppmärksammas. Att de myndigheter som svarar för uppföljningar och utvärderingar har rätt till sådan insyn får – enligt uttalandet i propositionen – anses följa redan av skyldigheten för dem som fått tillstånd att utfärda examen att medverka i uppföljningar och utvärderingar. ”Det kan emellertid därutöver finnas skäl att medge även andra en viss insyn. Så bör den enskilda studenten ha ett befogat anspråk på att kunna ta del av sådana handlingar som t.ex. betygsnoteringar. Tillstånd att utfärda examina bör därför göras beroende av villkor om enskildas rätt att ta del av handlingar hos högskolan.”¹¹

I 4 § lagen om tillstånd att utfärda vissa examina har därefter förts in en bestämmelse om att ett tillstånd att utfärda examina får förenas med villkor om rätt för enskilda att ta del av handlingar hos utbildningsanordnaren. Om sådana villkor inte iakttas får tillståndet återkallas enligt 7 §.

Offentlighetsprincipen

De enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till sekretesslagen (1980:100) omfattas numera också av föreskrifterna i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos en myndighet. Enligt 1 kap. 8 § andra stycket sekretesslagen ska dessa bestämmelser i tryckfrihetsförordningen i tillämpliga delar gälla också handlingar hos de organ som anges i bilagan, i den mån handlingarna hör till den verksamhet som nämns där. De i bilagan angivna organen ska vid tillämpningen av sekretesslagen jämföras med myndigheter.

I bilagan till sekretesslagen nämns bl.a. Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping med dess högskolebolag beträffande all verksamhet. Dessutom nämns Handelshögskolan i Stockholm beträffande statligt stöd i form av utbildningsbidrag för doktorander.

Regleringen innebär att beslut av dessa fristående högskolor avseende utlämnande av allmänna handlingar kan överklagas och att bestämmelserna om meddelarfrihet, anonymitetsrätt och tystnadsplikt gäller.

De andra enskilda utbildningsanordnarna omfattas däremot inte av offentlighetsprincipen.

Förbud mot diskriminering

Lagen om tillstånd att utfärda vissa examina hänvisar till likabehandlingslagen (från och med den 1 januari 2009 ersatt av diskrimineringslagen) vilket förpliktigar de enskilda utbildningsanordnarna att iakttä även denna lags bestämmelser. Enligt 1 § likabehandlingslagen har denna lag till ändamål att främja lika rättigheter för studenter och sökande och att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Motsvarande formulering

---

11. Prop. 1992/93:169, s. 82.

i 1 § diskrimineringslagen anger att ändamålet är att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Lagarnas bestämmelser om skadestånd respektive diskrimineringsersättning är tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare, men inte bestämmelserna om överklagande till ÖNH. Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) och Handikappsombudsmannen (HO) har tillsyn över att likabehandlingslagen följs. Den nya diskrimineringsombudsmannen ersätter alla dessa ombudsmän med tillsyn över diskrimineringslagen från och med den 1 januari 2009.

Studentinflytande

Enligt 1 kap. 4 a § högskolelagen ska studenterna ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. Högskolorna ska också verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen.

Bestämmelsen i högskolelagen om studentinflytande är tillämplig även på de enskilda utbildningsanordnarna genom att det i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina görs en hänvisning till 1 kap. högskolelagen. Dessa utbildningsanordnare är inte bundna av högskoleförordningens mera detaljerade föreskrifter om hur ett sådant inflytande och studentrepresentation i olika beredande och beslutande organ ska gå till, men är ändå skyldiga att tillförsäkra sina studenter ett inflytande över utbildningen i någon form.

Jämställdhet

Också bestämmelsen i 1 kap. 5 § högskolelagen, att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid ska iaktas och främjas i högskolornas verksamhet, är tillämplig på de enskilda utbildningsanordnarna. Jämställdhetslagen (1991:433) är tillämplig fram till dess att den ersätts av diskrimineringslagen den 1 januari 2009.

Medverkan i kvalitetsutvärderingar

Enskilda utbildningsanordnare med examensrätt har skyldighet att medverka i kvalitetsutvärderingar och uppföljningar av verksamheten. Ett sådant deltagande förutsätter att berörda myndigheter kan ta del av högskolans handlingar. Det kan t.ex. – enligt förarbetena till lagen om tillstånd att utfärda vissa examina – gälla statistik, utbildnings- och kursplaner, betyg och redovisning av högskolans ekonomiska ställning. Denna skyldighet kan därför ha betydelse även för den enskilda studentens rättssäkerhet.

En motsvarande skyldighet att medverka i andra typer av granskningar, t.ex. tillsyn, är däremot inte angiven i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina. Bestämmelsen i 1 kap. 12 § högskoleförordningen att högskolorna till Högskoleverket ska lämna de uppgifter om sin verksamhet som verket begär är således inte tillämplig vid tillsyn av verket.

Objektivitets- och likhetsprincipen

De i 1 kap. 9 § regeringsformen fastställda principerna om likhet inför lagen, saklighet och opartiskhet riktar sig till domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen. Det finns inte någon uttalad begränsning till det område som avser myndighetsutövning. Enligt Lena Marcusson talar också uttalanden i förarbetena till denna bestämmelse¹² för att all offentlig verksamhet omfattas och att dessa principer är tillämpliga även i de fall då de offentliga förvaltningsuppgifterna överlämnats till enskilda enligt 11 kap. 6 § regeringsformen.

Enligt Lena Marcusson ska regeln om opartiskhet och saklighet – *objektivitetsprincipen* – tillämpas vid bl.a. beslutsfattande av enskilda organ. Hon anför vidare följande.

Vid sidan av speciella regler för verksamheten gäller att hänsyn inte får tas till ovidkommande intressen eller omständigheter i ett ärende såsom sökandes politiska åskådning eller erbjudanden om särskilda fördelar. I de fall ett organ fått en formellt fri beslutanderätt kan det tänkas att handlande i strid med verksamhetens övergripande syften bedöms som illojal maktutövning. I viss utsträckning får objektivitetsprincipen anses sammanfalla med principen om likhet inför lagen, *likhetsprincipen*. Även denna innefattar ju ett förbud mot att ta hänsyn till t.ex. sökandens åskådning, ras, religion osv. men likhetsprincipen innebär också ett krav på konsekvens i verksamheten. Även om ett beslut inte kan sägas vara osakligt eller partiskt, kan det tänkas att det strider mot beslutsfattarens tidigare praxis på ett omotiverat sätt. Likhetsprincipen är liksom objektivitetsprincipen av stor betydelse inte minst i sådan verksamhet, som inte är ingående reglerad.¹³

Enligt Högskoleverkets uppfattning bör detta resonemang gälla även enskilda utbildningsanordnare. Som nämnts tidigare följer med rätten att utfärda vissa examina en mängd förvaltningsuppgifter som bl.a. antagning av studenter och examination. Dessa uppgifter är inte mera preciserade i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina än vad som framgår av 1 kap. högskolelagen. Det konkreta innehållet i uppgifterna får fastställas av de enskilda utbildningsanordnarna. Objektivitets- och likhetsprinciperna bör enligt verkets mening därför gälla alla uppgifter de enskilda utbildningsanordnarna har i samband med

---

12. Prop. 1975/76:209, s. 138.

13. Lena Marcusson, *Offentlig förvaltning ...*, s. 401.

examensrättigheterna. Dessa principer antas ha en stor betydelse just därför att verksamheten hos enskilda utbildningsanordnare inte är ingående reglerad.

Sammanfattande synpunkter

Lagen om tillstånd att utfärda vissa examina och de bestämmelser den hänvisar till tar inte direkt upp studenternas rättssäkerhet. Förvaltningsuppgifterna är inte preciserade. Det anges inga förfaranderegler och det ställs inte upp några konkreta regler om rättsskydd i likhet med vad som gäller för de statliga högskolorna. De villkor som uppställs för de enskilda utbildningsanordnarna har mera att göra med en god kvalitet i utbildningen och vissa allmänna principer som bör gälla i ett demokratiskt samhälle såsom rätt till viss insyn, förbud mot diskriminering, främjande av jämställdhet och studentinflytande.

Lagen ger dock ett visst stöd för studenter hos enskilda utbildningsanordnare för att kunna hävda sin rätt till studentinflytande. Påståenden från studenter att denna rättighet inte iakttas kan därför granskas genom statlig tillsyn.

Vidare har bestämmelserna om handlingars offentlighet och sekretess gjorts tillämpliga på handlingar hos vissa större fristående högskolor, men inte hos alla enskilda utbildningsanordnare med examensrätt.

Likabehandlingslagen respektive diskrimineringslagen är uttryckligen tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare, utom möjligheten att överklaga utbildningsanordnarens beslut till ÖNH.

Högskoleverket har också kommit fram till att objektivitets- och likhetsprincipen är tillämplig på uppgifter de enskilda utbildningsanordnarna har i samband med examensrättigheterna. Även påståenden om att t.ex. en enskild utbildningsanordnarens beslut var osakligt eller partiskt eller stred mot beslutsfattarens tidigare praxis på ett omotiverat sätt bör därför kunna granskas inom statlig tillsyn.

Slutsatsen måste ändå vara att det offentliga skyddet för rättssäkerheten är tillämpligt på enskilda utbildningsanordnare endast i en begränsad omfattning.

Rättssäkerhetsskyddet skulle däremot kunna utökas genom kompletterande avtal och regeringsbeslut. I nästa kapitel görs därför en genomgång av sådana avtal och beslut.

Regeringsbeslut och avtal med enskilda utbildningsanordnare

Regeringsbeslut om examensrätt och avtal med enskilda utbildningsanordnare kan innehålla vissa preciseringar av de krav som lagen om tillstånd att utfärda vissa examina ställer. Nedan följer några exempel.

Chalmers tekniska högskola

Regeringen fattade den 26 maj 1994 beslut om upprättande av Stiftelsen Chalmers tekniska högskola. Genom detta beslut ombildades högskolan från ett statligt universitet till en s.k. universitetsstiftelse. Regeringen fastställde också Chalmers tekniska högskolas stadgar av vilka framgår att ett av stiftelsens ändamål är att ”eftersträva en så långtgående öppenhet som är möjlig och som bara inskränkes av bärande hänsyn till stiftelsen, högskolan, de anställda, studenterna och tredje man”. Det angavs vidare att styrelsen skulle bestå av sju till nio ledamöter och att studenterna vid Chalmers tekniska högskola äger rätt att utse en ledamot. Styrelsen och styrelsens ordförande skulle första gången utses av regeringen efter förslag från bl.a. studenterna vid Chalmers tekniska högskola.

Vid den konstituerande stämman antogs också en bolagsordning för Chalmers tekniska högskola. I bolagsordningen angavs att verksamheten ska ”organiseras så att de studerandes önskemål kan framföras och deras erfarenheter tillvaratas. De studerande ska beredas möjlighet till representation i beredande och beslutande organ i utbildningsrelaterade frågor”.

Det angavs vidare i bolagsordningen att en disciplinnämnd för de studerande skulle inrättas och att närmare föreskrifter beträffande disciplinära påföljder, inklusive avskiljande, skulle regleras i bolagets interna arbetsordning. Det uppställdes ett krav på styrelsens godkännande av föreskrifterna.

Chalmers tekniska högskola har därefter inrättat en disciplinnämnd samt angett regler om dess verksamhet i en disciplinstadga.

I ett långsiktigt ramavtal mellan staten och stiftelsen samt dess aktiebolag om utbildning och forskning har man bl.a. slagit fast att stiftelsehögskolan inte får ta ut avgifter av enskilda för sådan utbildning som motsvarar utbildning vid de statliga universiteten och högskolorna. Avgifter som tas ut för annan utbildning ska vara skäligena.

Det har också bestämts att tvister med anledning av avtalet ska avgöras genom ett skiljeförfarande.

Staten ingår också periodiska avtal med Chalmers tekniska högskola om utbildnings- och forskningsuppdrag. Dessa avtal motsvarar regleringsbrev för statliga universitet och högskolor. I avtalen åtar sig högskolebolaget bl.a. att

i årsredovisningen ange vilka åtgärder som har vidtagits för att säkerställa studenternas deltagande i och inflytande över högskolebolagets utbildning. I åtagandet ingår även att aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan, informera om sin utbildning och forskning, bevaka behovet av stöd för studenter med funktionshinder, ansvara för att studenterna har tillgång till hälsovård och att i årsredovisningen ange vilket personskadeskydd som gäller för studenterna.

Högskolan i Jönköping

Beslut att ombilda Högskolan i Jönköping från ett statligt universitet till en universitetsstiftelse och upprätta Stiftelsen Högskolan i Jönköping fattades av regeringen samma datum som beslutet att upprätta Stiftelsen Chalmers tekniska högskola, dvs. den 26 maj 1994. Samtidigt fastställdes stiftelsens stadgar med motsvarande bestämmelser om öppenhet och studentrepresentation som i stadgarna för Stiftelsen Chalmers tekniska högskola. Därutöver finns det redan i denna urkund en bestämmelse om att det vid stiftelsen ska finnas inrättad en för högskolans studenter gemensam disciplinnämnd. Där anges det också att närmare föreskrifter beträffande disciplinära påföljder, inklusive avskiljande, ska regleras i stiftelsens interna arbetsordning samt att styrelsen ska godkänna föreskrifterna.

I bolagsordningar för stiftelsens högskolebolag finns det bestämmelser om studentrepresentation i beredande och beslutande organ i utbildningsrelaterade frågor motsvarande dem som finns i bolagsordningen för Chalmers tekniska högskola.

Stiftelsen Högskolan i Jönköping har, liksom Chalmers tekniska högskola, ett långsiktigt ramavtal med staten där bl.a. avgiftsfrihet regleras för sådan utbildning som motsvarar utbildning vid de statliga universiteten och högskolorna.

I likhet med Chalmers tekniska högskola ingår staten också periodiska avtal om utbildnings- och forskningsuppdrag med Stiftelsen Högskolan i Jönköping.

Handelshögskolan i Stockholm

Handelshögskolan i Stockholm har en helt annan tillkomsthistoria än Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping. Handelshögskoleföreningens stadgar fastställdes av Kungl. Maj:t den 27 maj 1909. Föreningen har drivit handelshögskolan som ett privat lärosäte, som dock har haft vissa offentliga förvaltningsuppgifter. Enligt Lena Marcusson innebär Kungl. Maj:ts stadsfästade av stadgarna ett erkännande av högskolans officiella status.¹⁴

---

14. Se Lena Marcussons rapport *Universitetens rättsliga ställning*, 2005, s. 27.

En av högskolans offentligrättsliga uppgifter är prövningar av frågor om utbildningsbidrag för doktorander till studerande vid högskolan. Uppgiften har överlämnats genom den tidigare nämnda lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde. För denna del av verksamheten vid Handelshögskolan gäller också numera offentlighetsprincipen enligt 1 kap. 8 § sekretesslagen med hänvisningen till bilagan. Regleringen innebär att beslut av Handelshögskolan avseende utlämnande av allmänna handlingar rörande statligt stöd i form av utbildningsbidrag för doktorander kan överklagas. Förordningen om utbildningsbidrag för doktorander är uttryckligen tillämplig på Handelshögskolan i Stockholm. I förordningen anges att med fakultetsnämnd avses, när det gäller Handelshögskolan i Stockholm, högskolans professorskollegium. Detta organs beslut om återkrav får följaktligen överklagas till ÖNH.

Högskolans grundstadgar fastställdes av regeringen senast år 1993. Regeringen godkände då också ett avtal mellan staten och Handelshögskolan i Stockholm. I detta avtal slås avgiftsfrihet för studenterna fast på liknande sätt som i de långsiktiga ramavtalen med Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping.

Enligt Handelshögskolans stadgar bestämmer direktionen regler för antagning till studier, om disciplinära påföljder och avskiljande liksom om en särskild examensstadga.

Handelshögskolan i Stockholm har betydligt friare ställning än Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping eftersom några periodiska avtal om utbildnings- och forskningsuppdrag inte finns.

Andra enskilda utbildningsanordnare med examensrätt

Utöver Chalmers tekniska högskola, Högskolan i Jönköping och Handelshögskolan i Stockholm har endast de tre teologiska högskolorna, dvs. Evangeliska fosterlandsstiftelsen för Johannelunds teologiska högskola, Evangeliska frikyrkan för Örebro teologiska högskola och Teologiska Högskolan, Stockholm (THS) särskilda avtal med staten. Som villkor för examensrätt ställs avgiftsfrihet. Under "Övriga villkor" anges att vid antagning av studenter får inte som villkor ställas upp krav på konfessionell tillhörighet.

De övriga enskilda utbildningsanordnarna med examensrätt har inga avtal med staten. Deras förhållande med staten regleras i beslut om tillstånd att utfärda vissa examina och i bilaga 35 till regleringsbrevet för det aktuella budgetåret.

I besluten om tillstånd att utfärda vissa examina anges oftast avgiftsfrihet som villkor.

Regeringsbeslut som gäller tillstånd att utfärda psykoterapeutexamen medger dock utbildningsanordnarna att ta ut avgifter. Detta brukar motiveras på följande sätt:

Det finns ett starkt allmänintresse av att det kan examineras fler psykoterapeuter än vad som sker i dag. Endast den som avlagt en högskoleexamen eller den som har gått igenom utbildning och som i förekommande fall fullgjort praktisk tjänstgöring kan få legitimation för yrket enligt lagen (1995:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Regeringen tar också hänsyn till att utbildningsanordnaren inte får statsbidrag för utbildningen, att det är fråga om en påbyggnadsutbildning som vänder sig till vuxenstuderande och att utbildningen bedrivs på halvfart för att den studerande ska kunna arbeta under utbildningen. Ett uttag av studerandeavgifter bör därför inte hindra att utbildningsanordnaren medges examenstillstånd. Studerandeavgifterna ska dock vara skäligen. Examenstillståndet ska därför förenas med ett särskilt villkor om detta.

Det finns för närvarande tolv enskilda utbildningsanordnare med enbart tillstånd att utfärda psykoterapeutexamen.

Enskilda anordnare av utbildning på högskolenivå vilka får statsbidrag

I förarbetena till lagen om tillstånd att utfärda vissa examina¹⁵ har anförts att den föreslagna regleringen också kan ge en god grund för att ordna förhållandena gentemot de enskilda utbildningsanordnare som, utan att ha behov av examensrätt enligt lagen, vill bli erkända som högskolemässiga. Detta gäller utbildningar som utmynnar i examina med andra benämningar än de som författningsregleras eller som inte avslutas med en formell examen. Det är då från utbildningsanordnarens sida fråga om att de studerande ska få rätt till studiestöd på samma villkor som studerande vid offentliga högskolor och, i en del fall, även fråga om statsbidrag.

Enligt uttalandena i propositionen är det rimligt att de allmänna kvalitetskriterierna som ställs upp i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina genom hänvisningen till 1 kap. högskolelagen används som ett väsentligt kriterium också vid prövning av rätt till studiestöd. Frågan huruvida studiestöd och eventuellt också statsbidrag ska ges till andra utbildningar än de som utmynnar i de kvalitetsskyddade examina får dock inte avgöras helt beroende på utbildningens kvalitet. Den måste också – enligt uttalandet – ses mot bakgrund av utbildningens angelägenhet och de finansiella resurserna.

Förfarandet i samband med bedömningar av högskolemässighet går även i praktiken till på i princip samma sätt som vid examensrättsprövningar. När viss utbildning hos en enskild utbildningsanordnare bedöms som högskolemässig och utbildningsanordnaren får statsbidrag, står utbildningsanordnaren i och med detta under Högskoleverkets tillsyn.

---

15. Prop. 1992/93:169, s. 79–80.

Särskilda beslut om statlig tillsyn

Regeringen beslutade den 17 december 1998 att den fyraåriga kiropraktorutbildningen vid Skandinaviska Chiropraktorskolan respektive den fyraåriga naprapatutbildningen vid Naprapathögskolan skulle stå under statlig tillsyn till utgången av december månad 2001. Enligt beslutet skulle Högskoleverket se till att utbildningen vid Skandinaviska Chiropraktorskolan i huvudsak stämde överens med de planer som Stiftelsen hade redovisat i sin ansökan och som låg till grund för legitimation och att de studerande vid skolan erhöll utbildningsbevis över genomgången utbildning.

I skälen för regeringens beslut framhölls att utbildningarna utgör ett led i det allmännas utbildningsinsatser eftersom utbildningarna leder fram till legitimation enligt lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. I samband med dessa beslut avlogs en ansökan från Skandinaviska naprapathögskolan AB om att utbildningen ska ge rätt till studiestöd.

Flera år senare, i beslut den 25 januari 2001, beslöt regeringen att dessa utbildningar skulle ge rätt till studiemedel och stå under fortsatt statlig tillsyn. Regeringen gav då Högskoleverket i uppdrag att tillsammans med Socialstyrelsen följa upp utbildningarna och deras förhållande till utbildningsväsendet i övrigt och till yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. En uppföljningsrapport skulle lämnas till Utbildningsdepartementet senast den 15 december 2004.

Naprapathögskolan och Stiftelsen Skandinaviska kiropraktorhögskolan ska, enligt detta beslut, lämna en skriftlig redogörelse för verksamheten vid utbildningarna om Högskoleverket eller Socialstyrelsen begär detta. Utbildningarna ska också lämna de upplysningar i övrigt som myndigheterna begär.

Av beslutet framgår att studenter vid båda skolor i flera skrivelser har yrkat att utbildningarna ska förklaras ge rätt till studiemedel. Utbildningsutskottet ansåg det skäligt att eleverna i de legitimationsgrundande utbildningarna vid dessa skolor skulle ges rätt till statligt studiestöd.

I skälen till beslutet anförde regeringen att eftersom utbildningarna inte är högskoleutbildningar och tillsynen inte inbegriper en kvalitetsgranskning av utbildningarna, är det motiverat med en särskild uppföljning av utbildningarna. Uppföljningen har genomförts och redovisats i Högskoleverkets rapport 2004:32 R. Verket har vid sin granskning utgått från de kvalitetsaspekter som används vid verkets examensrättsprövningar och nationella utvärderingar av högre utbildning. Bedömarnas slutsats var att ingen av utbildningarna låg på högskolenivå. Högskoleverket instämde i denna bedömning.

Sammanfattande synpunkter

Det finns få avtal som kompletterar regeringens beslut om tillstånd att utfärda vissa examina. De villkor som ställs upp i besluten om examensrätt eller de

kompletterande avtalen berör oftast frågan om avgifter för utbildning och rätt till studiestöd.

De flesta utbildningar hos enskilda utbildningsanordnare som leder fram till den examen tillståndet avser är avgiftsfria. Ett undantag är utbildningar hos enskilda anordnare som fått tillstånd att utfärda psykoterapeutexamen.

Chalmers tekniska högskolas, Högskolans i Jönköping och Handelshögskolans i Stockholm stadgar fastställdes av regeringen som ställde krav på att disciplinnämnder för de studerande skulle inrättas. Närmare föreskrifter om disciplinära påföljder och avskiljande skulle regleras i bolagens interna arbetsordningar beträffande Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping respektive bestämmas av direktionen för Handelshögskolan i Stockholm.

I de årliga avtalen med Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping förbinder sig dessa fristående högskolor att redovisa åtgärder som har vidtagits för att säkerställa studentinflytandet. Avtalen tar upp också en del andra ”studentfrågor” som breddad rekrytering, information om högskolans utbildning och forskning, bevakning av behovet av stöd för studenter med funktionshinder, ansvar för att studenterna har tillgång till hälsovård och redovisning av vilket personskadeskydd som gäller för studenterna. Den typen av krav ställs inte på de andra enskilda utbildningsanordnarna.

De enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda teologiska examina har i sina avtal med staten förbundit sig att inte ställa krav på konfessionell tillhörighet vid antagning av studenter.

Av 4 § lagen om tillstånd att utfärda vissa examina framgår att ett sådant tillstånd får förenas med villkor om rätt för enskilda att ta del av handlingar hos utbildningsanordnaren. I förarbetena till denna bestämmelse uttalades att den enskilda studenten bör kunna ha ett befogat anspråk på att kunna ta del av sådana handlingar som t.ex. betygsnoteringar och att tillstånd att utfärda examina därför bör göras beroende av villkor om enskildas rätt att ta del av handlingar hos högskolan.¹⁶ Ett sådant villkor har dock inte ställts för andra än Chalmers tekniska högskola, Högskolan i Jönköping samt, i begränsad omfattning, Handelshögskolan i Stockholm. Det betyder att studenter vid de andra enskilda utbildningsanordnarna inte tillförsäkras någon möjlighet till insyn.

Studenterna vid Skandinaviska naprapathögskolan AB och Stiftelsen Skandinaviska kiropraktorhögskolan har numera rätt till studiemedel för vissa naprapat- och kiropraktorutbildningar hos dessa utbildningsanordnare. Högskoleverkets tillsyn över utbildningarna verkar vara begränsad till att se till att studenterna erhåller utbildningsbevis över genomgången utbildning. Dessa studenters status är i övrigt oklar.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att inte heller avtalen, besluten om examenstillstånd eller regleringsbrev anger några förfaranderegler eller regler om rättsskydd motsvarande dem som finns i högstskoleförfattningarna

---

16. Prop. 1992/93:169, s. 82.

eller förvaltningslagen. De regler som har skapats för att reglera relationen mellan staten och enskilda utbildningsanordnare är inte heller alltid så fasta och entydiga som har avsetts i förarbetena.¹⁷

Högskoleverket har därför frågat några fristående högskolor och dess studenter om hur de arbetar med rättssäkerhetsfrågorna. I nästa kapitel redovisas dessa samtal.

---

17. Prop. 1992/93:1, s. 23–24.

De enskilda utbildningsanordnarnas och studenternas eget arbete för rättssäkerheten

Högskoleverket har genomfört samtal med representanter för studentkårerna och med företrädarna för Chalmers tekniska högskola, Högskolan i Jönköping, Handelshögskolan i Stockholm och Ersta Sköndal högskola.

Högskoleverket har ställt följande frågor:

1. Vad finns det för fördelar med att vara/studera vid en enskild utbildningsanordnare med examensrätt?
2. Vad finns det för nackdelar?
3. Vad finns det för möjligheter att stänga av studenterna från undervisningen?
4. Vad finns det för möjligheter att ompröva/överpröva högskolans beslut?
5. Hur utövas studentinflyttandet?
6. Hur hanteras studenternas klagomål?
7. I vilka frågor används högskoleförordningen som ”inspirationskälla”?
8. Vilka frågor hanteras på ”eget sätt”?

Av samtalen har framgått bl.a. följande.

Vad finns det för fördelar med att studera vid en fristående högskola?

På denna fråga har flera företrädare för studenterna och för högskolorna uppgett att de flesta studenterna inte är medvetna om några skillnader eller att högskolan är en enskild utbildningsanordnare. Kortare och smidigare beslutsvägar har dock av alla angetts som den mest påtagliga fördelen.

Representanter för **Chalmers tekniska högskolas studentkår** har svarat att en av fördelarna är att man kan göra avsteg från högskoleförordningen som är bra. Exempelvis är s.k. plussning tillåten vilket kan ge högre betyg. Man har ändamålsenliga kvoter vid antagning. Det är också bra för utbildningskvalitén att man i examensordningen har krav på ett visst antal poäng från Chalmers tekniska högskola.

Studentkårens representanter vid Högskolan i Jönköping har uppgett att studenterna har större möjligheter att knyta kontakter med omvärlden och delta i okonventionella samarbeten.

Studentkårens representant vid Handelshögskolan i Stockholm har uppgett att studenterna överlag är nöjda.

Studieadministrative chefen vid Handelshögskolan i Stockholm anser att organisationen är smidigare med närhet mellan studenter och lärare. Detta ger

större möjligheter att uppnå en bra kvalitet. Det finns också större möjligheter att skydda enskilda studenter genom att inte lämna ut uppgifter om dem.

Forskarutbildningshandläggaren vid Handelshögskolan i Stockholm tycker att det är en fördel att vara en högskola med specifika ämnesområden. Möjligen har man också en större möjlighet att välja lämpliga doktorander efter att ha prövat dem en tid som anställda vid olika projekt. Man kan avråda mindre lämpliga personer från att söka till forskarutbildningen.

Det tillämpas en samlad antagning till forskarutbildningsprogrammen inom nationalekonomi och finansiell ekonomi. Det finns särskilda antagningsnämnder, och antagningar sker en gång per år i dessa ämnen. När det gäller företagsekonomi har man hittills antagit framför allt egna studenter, och professorerna kunde själva välja de studenter de ansåg lämpliga. Men även inom detta område håller man på att gå över till samlad antagning genom antagningsnämnder.

Det finns många olika finansieringsformer, och många doktorander finansieras med externa medel. De som finansieras med högskolans egna medel följer fastställda lönetrappor för sina ämnen. Det finns också möjlighet att anta ofinansierade doktorander och skriva ett särskilt avtal med dem.

Rektorn vid Ersta Sköndal högskola menar att den största fördelen är friheten att organisera verksamheten på bästa sätt när det gäller de akademiska värdena och på bästa sätt för studenterna.

Vad finns det för nackdelar?

Chalmers tekniska högskolas studentkår ser det som en nackdel att det inte finns någon oberoende juridisk person som kan kontrollera om Chalmers tekniska högskola följer sina egna regler.

Chalmers tekniska högskolas jurist har påpekat att det finns flera effektiva kontrollorgan som kan se till att Chalmers tekniska högskola sköter sig gentemot studenterna:

- Bolagsstämman.
- Internrevisionen.
- Externrevisionen.
- Studentkåren.
- Fakultetsrådet.

Studentrepresentanterna vid **Högskolan i Jönköping** anser att det inte finns samma förutsättningar som vid de statliga högskolorna för att ge studenterna en likvärdig rättssäkerhet. Högskolan har en egen överklagandenämnd men den har inte samma erfarenhet som ÖNH. Rektorn är ordförande i nämnden och kan därför i vissa fall anses jävig. Studenterna har rätt att bli representerade i alla beslutande organ men inte i beredande organ.

Företrädare för Högskolan i Jönköping anser inte att det finns några nackdelar med att vara en privat högskola. De har anfört följande. I disciplin- och avskil-

jandenämnden (DAN) och i överklagandenämnden följer man rättspraxis. På högskolan gäller offentlighetsprincipen. Man är mycket mån om studenternas rättssäkerhet. Högskolans överklagandenämnd har självklart inte *samma* erfarenhet som ÖNH, men det bör inte tolkas som att den är sämre som rättssäkerhetsinstans för studenterna utan att en jämförande studie görs. Frågan om rektorns eventuella jäv prövas i särskild ordning. Högskolans överklagandenämnd kan även ha vissa fördelar som ÖNH saknar baserade på t.ex. dess närhet till verksamheten och de fördelar detta ger för en effektiv och omsorgsfull beredning av ärendena.

*Representanten för studentkåren vid **Handelshögskolan i Stockholm*** anser att organisationen inte är tillräckligt tydlig vid högskolan. Det är inte helt klart vad de olika nämnderna har för beslutsbefogenheter. Det kan vara svårt för en student att veta vart man ska vända sig. Studenterna är inte representerade i professorskollegiet, vilket de borde vara.

*Rektorn vid **Ersta Sköndal högskola*** tycker att det är en nackdel att det inte finns någon överklagandenämnd utanför högskolan dit högskolans studenter skulle kunna vända sig i sista hand.

Vad finns det för möjligheter att stänga av studenterna från undervisningen?

Vid besöket hos **Chalmers tekniska högskola** har framgått följande. Enligt disciplinstadgan fastställd av styrelsen för Chalmers tekniska högskola AB att gälla från och med den 1 mars 2008 kan följande disciplinära åtgärder användas: varning, avstängning från studier i högst sex månader eller avskiljande (relegering) från Chalmers tekniska högskola. Beslut om avskiljande kan omprövas tidigast efter två år.

I disciplinstadgan anges förutsättningar för de olika åtgärderna och disciplinnämndens sammansättning och arbete. I nämnden ska finnas två lagfarna ledamöter, vicerektor för grundutbildningen vid Chalmers tekniska högskola, två lärare vid Chalmers tekniska högskola och två studenter vid Chalmers tekniska högskola. Ordföranden ska vara domare. Om nämnden ska behandla ett ärende där åtgärden kan bli avskiljande ska nämnden kompletteras med den sakkunskap som behövs, t.ex. en psykiatrisk sakkunnig.

Studenten får överklaga nämndens beslut om varning, avstängning eller avskiljande till Chalmers tekniska högskolas styrelse.

Vid besöket hos **Högskolan i Jönköping** har framgått följande. Högskolan har en egen disciplin- och avskiljandenämnd (DAN). Reglerna framgår av instruktionen för nämnden.

DAN kan besluta om disciplinära åtgärder som varning, avstängning från prov och avstängning (högst sex månader). DAN kan också besluta om avskiljande tills vidare. Beslut om avskiljande får omprövas efter skriftlig begäran av studenten sedan två år förflutit från det att beslutet om avskiljande meddelades.

DAN består av en lagfaren ledamot som ordförande samt en lärarrepresentant för varje fackhögskola. Studenterna har rätt att vara representerade i nämnden med två ledamöter.

Vid handläggning av ärenden om avskiljande utökas nämnden med en ledamot som besitter relevanta medicinska eller psykiatriska kunskaper.

DAN:s beslut kan överklagas till högskolans egen överklagandenämnd.

Vid besöket hos **Handelshögskolan i Stockholm** har framkommit följande. Disciplinstadgan reglerar vilka typer av ageranden som inte är tillåtna. När misstanke uppkommer om att en student gjort sig skyldig till brott mot stadgan anmäls ärendet till rektorn för utredning och beslut. Rektorns beslut kan sedan överklagas av studenten till högskolans disciplinnämnd. Nämnden består av en lagfaren ledamot, en professor, en lärare och två studenter.

Disciplinära åtgärder är varning, avstängning under viss tid och, vid mycket allvarliga överträdelser, att relegera studenten dvs. för gott skilja studenten från studier vid högskolan. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Studieadministrativa chefen vid Handelshögskolan i Stockholm uppger att hon inte känner till något fall av relegering. Av studiehandboken framgår att det erbjuds fem tentamenstillfällen på en kurs. I handboken anges vidare att en student som inte uppfyller studiekraven kan avregistreras från programmet.

Forskarutbildningshandläggaren vid Handelshögskolan i Stockholm informerar om att avstängning av doktorander regleras i högskolans disciplinstadga. Det finns en särskild disciplinnämnd som hanterar förseelser inom forskarutbildningen.

Rektorn vid **Ersta Sköndal högskola** berättar att högskolan har en disciplinnämnd tillsammans med Röda korsets högskola och Sophiahemmet högskola. Rektorn beslutar om varning och disciplinnämnden kan besluta om avstängning av en student som har befunnits skyldig till fusk eller annat disciplinförseelse. Högskolorna har ett avtal med en pensionerad jurist som är nämndens ordförande.

På Ersta Sköndal högskola finns också ett jämställdhetsråd som behandlar olika diskrimineringsfrågor och frågor om kränkningar. Om det blir aktuellt med en disciplinåtgärd hänskjuts ärendet till rektorn eller disciplinnämnden.

Beslut i frågor om avskiljande av t.ex. hotfulla studenter fattas av rektorn.

Vid Ersta Sköndal högskola förekommer inte avstängning eller avskiljande på grund av olämplighet för framtida yrke. Sådana bedömningar görs genom examinationen.

Vad finns det för möjligheter att ompröva eller överpröva högskolans beslut?

Vid besöket hos **Chalmers tekniska högskola** har framgått att Chalmers tekniska högskolas disciplinnämnd handlägger disciplinärenden och avskiljandeärenden.

Även andra beslut av högskolan kan numera överklagas till högskolans disciplinnämnd efter att beslutet har omprövats på den beslutsfattande nivån. Disciplinnämndens beslut kan i sin tur överklagas till Chalmers tekniska högskolas AB:s styrelse. Följande frågor är överklagningsbara.

- Beslut att en sökande inte uppfyller kraven på behörighet.
- Beslut om tillgodoräknande av kurs.
- Beslut om avslag på att få ett examensbevis eller ett utbildningsbevis.
- Beslut att inte bevilja anstånd med att påbörja studierna eller att fortsätta studierna efter studieuppehåll.
- Anhållan om att få en ny examinator.

Bestämmelserna om omprövning av beslut och om överklaganden finns också i arbetsordningen för grundutbildningen och arbetsordningen för forskarutbildningen.

Studentkårens representanter vid Chalmers tekniska högskola förklarade sig nöjda med hur det fungerar inom Chalmers tekniska högskola men skulle vilja att systemet förbättrades genom att det infördes möjligheter att klaga till ett oberoende fristående organ utanför högskolan (enligt samma premisser som statliga högskolor).

Vid besöket hos **Högskolan i Jönköping** har följande framgått. Enligt högskolans antagningsordning kan beslut som gäller antagning omprövas av antagningsnämnden.

Högskolans överklagandenämnd kan pröva överklaganden av beslut om disciplinära åtgärder samt vissa antagnings- och examensbeslut. Överklagandenämnden prövar också beslut som påstås strida mot kravet på likabehandling av studenter.

Studieadministrative chefen vid Handelshögskolan i Stockholm anger att det finns en studiehandbok för varje utbildningsprogram. Regler om bl.a. omprövning och överklagande av högskolans beslut framgår av studiehandböckerna.

Alla beslut kan omprövas och överklagas på ett informellt sätt. Det finns särskilda regler för omprövning och rättelse av betyg.

Enligt studiehandboken kan beslut om betyg inte överklagas, dvs. det finns ingen formell ordning för det. Däremot anges det i studiehandboken att antagningsnämndens beslut om antagning kan överklagas hos rektorn. Det finns således en särskild formell ordning beträffande överklagande av den typen av beslut.

Forskarutbildningshandläggaren vid Handelshögskolan i Stockholm informerar om att högskolan kan avregistrera en doktorand. Det sker enligt en noggrant beskriven procedur (enligt högskolans tillämpningsföreskrifter) och under vissa noggrant angivna förutsättningar. Beslut fattas av institutionschefen. Beslutet kan överklagas till utbildningsnämnden för doktorsprogrammet.

Rektorn vid Ersta Sköndal högskola anger att alla beslut kan omprövas. Det finns dock inga möjligheter till överklagande.

Hur utövas studentinflyttandet?

Enligt bolagsordningen för **Chalmers tekniska högskola AB** ska studenter beredas möjlighet till representation i beredande och beslutande organ i utbildningsrelaterade frågor.

Enligt *studentkårens representanter* vid **Högskolan i Jönköping** har studenterna rätt att bli representerade i alla beslutande organ.

Företrädare för högskolan tillägger att studenterna även finns med i beredande organ. Dessa kan vara svåra att ha en överblick över då tillsättningarna/rekryteringarna sker mer informellt och i direkt kontakt mellan fackhögskolorna och deras studentföreningar/-sektioner.

Representanten för studentkåren vid **Handelshögskolan i Stockholm** säger att studenterna är representerade i alla beslutande organ utom professorskollegiet. Det är osäkert i vilka beredande organ studenterna är representerade. Det anordnas kursvärderingar som presenteras på högskolans intranät.

Studieadministrative chefen vid Handelshögskolan i Stockholm berättar att det inte finns något kårobligatorium men det finns en studentkår, som är fantastiskt aktiv. De flesta studenter väljer att vara med i kåren.

Studenterna är, i princip, representerade i alla beslutande organ utom professorskollegiet. En studentrepresentant får också närvara vid antagningsnämndens sammanträden men inte delta i besluten. Det finns inga direkt beredande organ vid högskolan. Det informella studentinflyttandet är mycket stort.

Forskarutbildningshandläggaren vid Handelshögskolan i Stockholm uppger att doktorander finns representerade i utbildningsnämnden för doktorsprogrammet.

Rektorn vid Ersta Sköndal högskola informerar om att studenterna är representerade i högskolans jämställdhetsråd. De finns också representerade i Ersta Sköndals, Röda korsets och Sophiahemmets gemensamma disciplinnämnd. Kursplaner och litteraturlistor fastställs av institutionsstyrelserna vid varje institution där studenterna är representerade. Studenterna sitter också med i särskilda utbildnings- och forskningsstyrelser som fastställer utbildningsplaner för varje program. Högskolan har beslutat om kårobligatorium.

Hur hanteras studenternas klagomål?

Vid besöket hos **Chalmers tekniska högskola** framgick att studenterna kan vända sig till Chalmers tekniska högskola studerandeombudsman med sina klagomål. I arbetsordningen för grundutbildningen anges hur studenternas överklaganden av disciplinnämndens beslut ska beredas.

Vid samtalet med *representanter för studentkåren* vid **Högskolan i Jönköping** framgick att studentkåren handlägger övergripande frågor och att sektio-

nerna handlägger lokala frågor som gäller de olika fackhögskolorna. Vanliga klagomål är att få tillbaka en tentamen eller byta examinator.

Representanten för studentkåren vid Handelshögskolan i Stockholm har uppgett att studenterna kan vända sig till studentkåren.

Studieadministrative chefen vid Handelshögskolan i Stockholm svarar att studenterna kan vända sig till studentkåren eller direkt till administrationen. Hela personalen är öppen för att ta emot enskilda studenter. Man har valt bort vissa särskilda funktioner som t.ex. kurator. Alla kan ta emot studenter i alla frågor och hjälper till beroende på ärendets art. Man har dock också uttalade ”experter” – t.ex. studievägledare som är specialiserade på kandidat- respektive masterprogrammet och en person som hanterar dispenser till huvudinriktningar.

Forskarutbildningshandläggaren anger att följande ordning för klagomål från doktorander finns vid Handelshögskolan i Stockholm.

- Handledaren
- Institutionschefen
- Förtroenderådgivaren för doktorsprogrammet

Rektorn vid Ersta Sköndal högskola anser att kursvärderingarna är ett naturligt forum för klagomål. Klagomålen från studenterna och deras kritik av kurser är en del av högskolans kvalitetssäkring. Andra fora är studentkåren, institutionsstyrelsen och närmast högre chef.

I vilka frågor används högskoleförordningen som ”inspirationskälla”?

Enligt *studentrepresentanterna vid Chalmers tekniska högskola* används högskoleförordningen för att veta vilka avsteg som kan vara motiverade. Chalmers tekniska högskolas studentkår har i början av år 2008 utarbetat en rapport om rättssäkerheten på Chalmers tekniska högskola.

Chalmers tekniska högskolas *jurister* har svarat att man följer de förvaltningsrättsliga principerna eftersom man utför uppgifter inom den offentliga förvaltningen och ingår i en rättsstat. Högskolan har antagit flera dokument som berör studenternas rättssäkerhet – som arbetsordningen för grundutbildningen, arbetsordningen för forskarutbildning, antagningsordningen för utbildningen på grund- och avancerad nivå och disciplinstadgan.

Enligt *examens- och antagningsenheten* vid Chalmers tekniska högskola följer man i princip högskoleförordningen och är med i systemet som Verket för högskoleservice har. De avvikelser man gör är medvetna. Till exempel kräver man att en tredjedel av studierna är utförda vid Chalmers tekniska högskola för att ge ut ett examensbevis. Studenterna klagar inte på det. Däremot skulle det vara bra med en anmälningsavgift för att begränsa antagningskostnaderna. Det kan dock högskolan, i likhet med de statliga högskolorna, inte ha.

*Representanterna för studentkåren vid **Högskolan i Jönköping*** uppger att man försöker efterlikna regleringen i högskoleförordningen, särskilt när det gäller offentlighetsprincipen, frågor om studentrepresentation och överklagandemöjligheterna. Stiftelsen har fattat beslut om att kårobligatoriet ska gälla också vid Högskolan i Jönköping. Studentkåren har en bra dialog med högskolan. Man lyssnar på studenternas argument och är mån om att ge studenterna vid högskolan en bra rättssäkerhet.

Enligt *företrädarna* för Högskolan i Jönköping är inte högskoleförordningen någon inspirationskälla. Man följer lagen om likabehandling av studenter och annan jämställdhetslagstiftning.

Vid besöket hos **Handelshögskolan i Stockholm** har följande framkommit. I studiehandboken regleras studenternas och högskolans skyldigheter och rättigheter. Frågor om examination, antal examinationstillfällen samt frågor om kursplaner och kursvärderingar regleras på ett liknande sätt som i högskoleförordningen.

Studieadministrative chefen vid Handelshögskolan i Stockholm har tillagt att avvikelser görs på ett medvetet sätt.

Forskarutbildningshandläggaren vid Handelshögskolan i Stockholm uppger att högskoleförordningen används för att kunna se hur och varför man har avvikande lösningar i vissa frågor. Enligt högskolans tillämpningsföreskrifter upprättas en individuell studieplan av doktoranden i samråd med handledaren. Uppdateringen ska ske årligen i anslutning till planerings- och utvärderingssamtal mellan doktoranden och handledaren. Man blandar alltså inte in andra organ inom högskolan i hanteringen av individuella studieplaner och undviker onödig byråkrati.

*Rektorn vid **Ersta Sköndal högskola*** menar att man ofta låter sig inspireras av högskoleförordningen. Det mesta regleras på ett liknande sätt. Man har generösa regler för antal tentamina (man får tentera fyra gånger) och regler om byte av examinator som liknar regleringen i högskoleförordningen. Antagningsreglerna och reglerna om antalet examinationstillfällen finns i utbildningsplanerna.

Vilka frågor hanteras på "eget sätt"?

Studentkårens representanter vid **Chalmers tekniska högskola** uppger att enligt arbetsordningen för grundutbildningen ska studenten vid allvarigare problem kunna vända sig till studerandeombudsmannen, som är anställd av Chalmers tekniska högskola.

Det finns en arbetsordning för forskarutbildningen fastställd av rektorn den 7 februari 2005. Där anges att vid varje forskarskola som inrättas vid Chalmers tekniska högskola ska det finnas en studierektor. Studierektorn ansvarar bl.a. för att de individuella studieplanerna arkiveras vid institutionen och följs upp.

Enligt arbetsordningen för forskarutbildningen ska prefekten under vissa förutsättningar kunna besluta att en doktorand inte längre ska ha rätt till handledning och andra resurser för forskarutbildningen. Beslutet kan överklagas till vicerektorn för forskarutbildningen. Beslutet kan omprövas om doktoranden uppvisar tillkommande studieresultat.

Chalmers tekniska högskolas *representanter* har svarat att man måste ha ett eget regelverk.

Representanterna för studentkåren vid Högskolan i Jönköping uppger att instruktionen för disciplin- och avskiljandenämnden och instruktionen för överklagandenämnden är exempel på egna regleringar.

Högskolans företrädare säger så här: Högskolan styrs av aktiebolagslagen och stiftelselagen. Högskoleförordningen finns inte i den världen. Allt hanteras på "eget sätt" inom ramen för den lagstiftning inklusive stiftelsestadgan högskolan följer.

Det finns också något som kallas för "studentbussen" – en årlig undersökning av studenternas uppfattningar m.m. av väsentliga saker i verksamheten. Här ställer högskolan frågor bl.a. om studenternas möjlighet till inflytande över utbildningens innehåll och upplägg, kränkande särbehandling, om rättigheter och skyldigheter man har som student och om fusk. Rapporten finns på högskolans webbplats.

Representanten för studentkåren vid Handelshögskolan i Stockholm: Det finns en inspektör för kåren som anställs av högskolan. Studentkåren utnämner en av högskolans anställda som inspektör för att föra kårens talan mot högskolan när kåren behöver råd eller hjälp i vissa ärenden.

Offentligheten på högskolan är i övrigt begränsad.

Enligt *den studieadministrative chefen* vid Handelshögskolan i Stockholm finns det följande exempel på frågor som har reglerats "på eget sätt".

- Organisationsfrågor.
- Man tillåter inte tillgodoräknande av utbildning från en annan högskola utom när det gäller vissa godkända utbytesprogram. Detta för att värna om kvaliteten i utbildningen.
- Överklaganden sköts internt men allt kan överklagas och det förekommer inte avvísningar utan allting prövas i sak.
- Utöver en studievägledning har man också en aktiv karriärrådgivning på Career Center.
- Studenten skriver under en förbindelse i samband med antagningen, bl.a. att lojalt acceptera och följa de regler för utbildningen och examinationen som beslutas av högskolan.
- Högskolan har också en guide för nyantagna studenter (Studiekompassen) där det stryks under att Handelshögskolan är en privat högskola och skiljer sig något från de statliga lärosätena. Det står vidare att det är viktigt att studenten känner till det som står i högskolans studiehandbok eftersom den innehåller ett antal studieregler som underlättar planeringen

av studiegången, bl.a. de krav HHS har på studietakt. Studenten informeras också om kravet på att skriva under förbindelsen.

Enligt *forskarutbildningshandläggaren* vid Handelshögskolan i Stockholm hanteras följande frågor på ett eget sätt.

- Avregistrering av doktorander.
- Finansieringsmodeller.
- Inget kårobligatorium.
- Förtroenderådgivare för doktorsprogrammet.
- Doktorandrepresentation endast i utbildningsnämnden för doktorsprogrammet.

Rektorn vid Ersta Sköndal högskola anger att högskolan har egna antagningskrav. Nu vill man utöka kvoten för antagning genom intervjuer. Beslut om behörighetsförklaring på grund av särskilda skäl fattas av rektorn.

Jämställdhetsrådet, som är ett gemensamt organ för både de anställda och studenter, är också en egen lösning.

Handlingar är inte offentliga men man lämnar ut de handlingar som behövs för sakkunniggranskning vid anställningar och de handlingar som myndigheter begär.

Samtal med vice ordföranden i Sveriges förenade studentkårer (SFS)

Viceordföranden är själv student på Chalmers tekniska högskola. Samtalet utgick dels från hennes egen erfarenhet som studentrepresentant, dels från de erfarenheter som SFS som central organisation har. Samtalet gällde framför allt Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping.

De klagomål som studenterna på Chalmers tekniska högskola hade på vice ordförandens tid gällde framför allt studieadministrativa frågor: hur studieresultat tillkännagavs, i vilken tid besked om tentamensdatum meddelades etc. Det var svårt att då avgöra om rättssäkerheten var sämre vid privata högskolor än statliga, eftersom få hade erfarenhet av något annat, men det var svårt att tro att statliga högskolor kunde få göra på samma sätt. Under tiden på SFS har hon insett att problem finns på alla högskolor, privata som statliga, men det ursäktar inte att de fortfarande finns. När det blev problem visste studenterna inte vart de skulle vända sig för att klaga på högskolan. En anmälan till Högskoleverket gjordes 2005/2006, för att få till ett tillsynsbesök, men då fick studentkåren svar att det inte var möjligt under rådande regler. Det fanns en uppgivenhet bland studentrepresentanterna, en känsla av att Chalmers kunde missköta vissa saker utan att det fick konsekvenser. Dessa saker

kan verka triviale när man ser dem en och en, men för en student kunde det ha stor betydelse.

När det gäller studenternas representation i olika organ är SFS:s erfarenhet att det kan vara svårt att avgöra vilka organ som är beredande eller beslutande, eftersom det sällan är så att studenterna bjuds in till den diskussionen.

De studenter som är medvetna om att de studerar vid stiftelsehögskolor vill gärna vara stolta över att läsa vid ett annan slags högskola, att det är en sorts privilegium. Studentinflytandet brukar ofta framhållas som något som fungerar bra, att vara en privat högskola ger högre frihetsgrader. Det innebär också att samarbetet mellan högskolan och studentkåren blir mer personberoende. Eftersom studentkårens representanter byts ut ofta, kan det vara svårt att hålla långvarigt goda relationer, något man som studentkår är beroende av för att kunna driva igenom större förändringar.

Enligt vice ordförandens kännedom har Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping bra rutiner för att sköta disciplinfrågor, som t.ex. avstängning av studenter som fuskar. Medan sådana frågor sköts mycket effektivt, löses andra studieadministrativa frågor mer ad hoc. Det kan bero på att det inte finns tydliga regler för hur t.ex. kursplaner och litteraturlistor beslutas.

Sammanfattande synpunkter

I besluten att upprätta Stiftelsen Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping ställdes krav på upprättande av disciplinnämnder för högskolornas studenter. I stadgarna för Handelshögskolan i Stockholm ställdes krav på att direktionen ska besluta om bl.a. disciplinära påföljder och avskiljande av studenter. Därefter har högskolorna inrättat egna disciplinnämnder och skapat flera andra organ och ordningar som har som syfte att värna om studenternas rättssäkerhet.

Högskolan i Jönköping har en egen överklagandenämnd som prövar överklaganden av beslut fattade av högskolans disciplin- och avskiljandenämnd, överklaganden av vissa antagnings- och examensbeslut samt beslut som påstås strida mot diskrimineringsförbudet.

Chalmers tekniska högskolas disciplinnämnd handlägger numera, utöver disciplin- och avskiljandeärenden, även överklaganden av vissa beslut som gäller bl.a. behörighet, tillgodoräknande och examensbevis.

Handelshögskolan i Stockholm har en disciplinstadga, som reglerar vilka typer av ageranden som inte är tillåtna, samt en disciplinnämnd.

Ersta Sköndal högskola AB, Röda korsets högskola och Sophiahemmet högskola har inrättat en gemensam disciplinnämnd för sina studenter. Ersta Sköndal högskola har också inrättat ett jämställdhetsråd som handlägger diskrimineringsfrågor som gäller såväl personal som studenter.

Det finns studentkårer vid flera enskilda utbildningsanordnare. Kårer som också är medlemmar hos Sverige förenade studentkårer (SFS) är Chalmers stu-

dentkår, Jönköping studentkår, Ericastiftelsens studentkår, Sköndalsinstitutets studentkår och Sophia studentkår. Några enskilda utbildningsanordnare har fattat beslut om kårobligatorium. Hos andra är det frivilligt att tillhöra studentkåren.

Hos Chalmers tekniska högskola finns en studerandeombudsman, som är anställd av högskolan. Hos Handelshögskolan i Stockholm finns en inspektör för kåren för att föra kårens talan, som utnämns av kåren bland högskolans anställda. Det finns vidare en förtroenderådgivare för doktorsprogrammet.

Flera frågor regleras på samma eller liknande sätt som i högskoleförordningen. Även om flera fristående högskolor låter sig ”inspireras” av högskoleförordningen finns det också flera lösningar som fristående högskolor skapar som kan inspirera statliga högskolor.

Högskoleverket har i en nyligen publicerad rapport om stiftelsehögskolereformen¹⁸ som gällde Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping konstaterat att skillnaden mot de statliga högskolorna minskat genom att även de delvis avreglerats och genom att stiftelsehögskolorna inte fullt utnyttjat den frihet de faktiskt haft. Högskoleverkets uppfattning var att detta bl.a. kan bero på att man inte velat avvika för mycket från landets övriga lärosäten. I frågan om studenternas rättssäkerhet hänvisade rapporten till den här kartläggningen.

Av de genomförda intervjuerna med endast de största fristående universiteten och högskolorna samt studentrepresentanterna vid dessa lärosäten framgår att studenterna i praktiken kan ha en bra och förutsebar situation, särskild på de högskolor där man vidtar flera åtgärder för detta. Kortare och smidigare beslutsvägar ses allmänt som en fördel. Det ses dock ibland som en nackdel att det inte finns samma möjligheter till överklagande och kontroll utifrån som för studenterna vid statliga högskolor. Det har dock också påpekats att egna överklagande- och disciplinnämnder har vissa fördelar framför ÖNH genom närheten till verksamheten.

Högskoleverket håller med om att de lokala överklagandenämndernas närhet till verksamheten är en viktig fördel. Enligt Högskoleverket blir dock ÖNH genom att den överprövar samtliga statliga högskolors överklagade beslut en garant för att samma typ av frågor behandlas lika oavsett vid vilket lärosäte studenten läser. En annan fördel med ÖNH är att den är en fristående myndighet oberoende gentemot de lärosäten vars beslut man överprövar.

I detta sammanhang finns det också anledning att påminna om skillnaden mellan en omprövning och ett överklagande av ett beslut. Omprövningar av beslut sker av det beslutade organet och är beträffande förvaltningsmyndigheter reglerade i 27 § förvaltningslagen. Om ett beslut överklagas ska det överlämnas till den högre instans som ska överpröva beslutet. Det beslutande organet tar först ställning till om överklagandet har kommit in i rätt tid och om det finns anledning till omprövning (se 22–25 §§ jämfört med 27 § för-

---

18. Stiftelsehögskolereformen – en uppföljning, 2008:27 R, s. 5.

valtningslagen). Det offentliga rättsskyddet ger alltså både rätt till omprövning inom det beslutande organet och möjlighet till att överklaga beslutet till en överordnad instans. Detta skapar förutsättningar för en hög rättssäkerhet. Motsvarande möjlighet till både omprövning och överprövning saknas beträffande beslut av enskilda utbildningsanordnare.

Nästa fråga är vilken rättslig status de fristående högskolornas egna regler har.

De organ som inrättas på uppdrag av regeringen som exempelvis disciplinnämnder hos vissa fristående högskolor kan ses som krav som måste uppfyllas. Även åtgärder som vidtas för att uppfylla regeringens återrapporteringskrav och krav som avser studentinflytande har en offentligrättslig prägel. Det kan då kontrolleras och följas upp av statliga tillsynsorgan att t.ex. disciplinnämnderna finns och vilka åtgärder som har vidtagits för att tillförsäkra studenterna inflytande över utbildningen.

De regler som beslutas på de enskilda utbildningsanordnarnas eget initiativ för att kompensera bristande reglering kan däremot inte ses på något annat sätt än som utbildningsanordnarnas frivilliga åtaganden gentemot studenterna. Eventuella konflikter måste då lösas på civilrättslig väg.

I nästa avsnitt behandlas frågan om vilka möjligheter studenterna har för att hävda sina rättigheter inom det offentligrättsliga regelsystemet.

Möjligheter för studenterna att hävda sina rättigheter gentemot enskilda utbildningsanordnare

Tillsyn

Studenter som anser att de enskilda studieranordnarna inte har uppfyllt sina åtaganden kan vända sig till olika tillsynsmyndigheter. En sådan ordinarie tillsynsmyndighet, som har en särskild tillsynsuppgift i förhållande till högskolorna, är Högskoleverket.

Av förordningen (2007:1293) med instruktion för Högskoleverket framgår bl.a. att verket ansvarar för frågor som rör universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen och enskilda anordnare för utbildning som kan leda till en examen som får utfärdas enligt lagen om tillstånd att utfärda vissa examina. Verket ska ha tillsyn över verksamheten inom sitt ansvarsområde.

Som tidigare har nämnts går denna verksamhet ut på att granska att lärosätena följer gällande bestämmelser och att studenternas och andra enskildas rättssäkerhet i förhållande till högskolesystemet tillgodoses.

Eftersom högskoleförordningen och förvaltningslagen inte är tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare kan Högskoleverket bara granska frågor som har reglerats i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina och de författningar lagen hänvisar till.

Högskoleverket anser sig också kunna granska om enskilda utbildningsanordnare med examensrätt följer de mål och anvisningar som har slagits fast i regeringsbeslut eller i avtal mellan staten och de enskilda utbildningsanordnarna. Som vi tidigare sett kan det gälla framför allt frågor om studentinflytande och avgifter för utbildningen. I nästa avsnitt görs det en kartläggning av hur Högskoleverkets tillsyn fungerar i praktiken.

Om en student vill klaga på att likabehandlingslagen (från och med den 1 januari 2009 diskrimineringslagen) inte följs av högskolan och anser att han eller hon redan har uttömt de möjligheter till överklagande, omprövning eller annan behandling av klagomål som högskolan erbjuder kan studenten vända sig till någon av de särskilda ombudsmannainstitutionerna (diskrimineringsombudsmannen från och med den 1 januari 2009). Dessa ombudsmän ska se till att såväl statliga högskolor som enskilda utbildningsanordnare med examensrätt följer likabehandlingslagen (diskrimineringslagen). Studenten kan göra anmälan och yrka skadestånd (diskrimineringsersättning från och med den 1 januari 2009) men lagarna begränsar möjligheterna för studenter hos enskilda utbildningsanordnare; den kategorin av studenter kan inte få sina utbildningsanordnares beslut överprövade av ÖNH.

I vissa fall kan studenter hos enskilda utbildningsanordnare vända sig även till JK eller JO. Dessa ombudsmän är extraordinära tillsynsmyndigheter. Deras

tillsynsinsatser riktar sig mot statliga myndigheter, däribland statliga högskolor. I frågor där de enskilda utbildningsanordnarna ägnar sig åt myndighetsutövning kan det bli aktuellt med tillsyn från JK:s eller JO:s sida. Som tidigare har visats kan det dock vara svårt att bestämma när ett förfarande, som i och för sig innefattar myndighetsutövning, avviker från normen i och med att den offentliga regleringen av förfarandet i olika frågor är ofullständig.

Skadestånd

Av kommentaren till 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207) om statens skadeståndsansvar för fel vid myndighetsutövning framgår att ansvaret gäller även för fel vid myndighetsutövning som staten anförtrott enskild¹⁹. Det innebär att även studenter vid enskilda utbildningsanordnare kan föra sina skadeståndsanspråk inom ramen för reglerna om statens frivilliga skadereglering enligt förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten. JK:s beslut i ett sådant ärende kan inte överklagas. En enskild som är missnöjd med JK:s beslut kan i stället på sedvanligt sätt ansöka hos allmän domstol om stämning mot den enskilda utbildningsanordnaren och därmed få sin sak prövad i den ordning som gäller för tvistemål.

En student vid en enskild utbildningsanordnare skulle således – enligt Högskoleverkets uppfattning – kunna få ersättning av staten för fel som utbildningsanordnaren har gjort vid sin myndighetsutövning, exempelvis i samband med utfärdandet av den examen som tillståndet gäller.

De flesta uppgifter som hör till myndighetsutövning hos de offentliga högskolorna, som t.ex. antagning och examination, är dock oregrerade hos enskilda utbildningsanordnare. En skadeståndstalan på grund av fel vid myndighetsutövning från en student hos en enskild utbildningsanordnare skulle mot denna bakgrund kunna vara mera svårbedömd än annars.

Studenter hos enskilda utbildningsanordnare kan också begära skadestånd/diskrimineringsersättning enligt likabehandlingslagen/diskrimineringslagen.

Möjligheter till överklagande

Studenterna hos enskilda utbildningsanordnare har ingen möjlighet, utom några få undantag, att få sina utbildningsanordnares beslut överprövade av ÖNH eller en förvaltningsdomstol. Ett undantag är professorskollegiets vid Handelshögskolan i Stockholm beslut om återkrav av utbildningsbidrag för doktorander som enligt 16 § förordningen om utbildningsbidrag för doktorander kan överklagas till ÖNH. Det andra undantaget är överklagandemöjligheterna för Chalmers tekniska högskola, Högskolan i Jönköping och Handelshögskolan i Stockholm i samband med utlämnande av allmänna handlingar. Sådana beslut kan överklagas till kammarrätten.

---

19. Se Karnov 2007/08, Band 1, s. 1114.

Ärenden om avskiljande hos enskilda utbildningsanordnare kan inte prövas av Högskolans avskiljandenämnd (HAN).

Studenter hos de enskilda utbildningsanordnare som har rätt till studiestöd kan, i likhet med studenter vid offentliga högskolor, överklaga Centrala studiestödsnämndens beslut hos Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS).

Sammanfattande synpunkter

Studenterna hos enskilda utbildningsanordnare har vissa begränsade möjligheter att hävda sina rättigheter inom ramen för det offentliga regelsystemet. Eftersom flera av de förvaltningsuppgifter enskilda utbildningsanordnare ägnar sig åt inte är offentligt reglerade är det svårt att i praktiken få en rättslig bedömning inom detta system. Det är nämligen svårt att bevisa att något fel har begåtts när det inte finns någon offentlig norm eller ram. Studenterna hos enskilda utbildningsanordnare är därför oftast hänvisade till en civilrättslig process om de inte är nöjda med de beslut som fattats av den enskilda utbildningsanordnaren.

Högskoleverkets tillsyn över enskilda utbildningsanordnare

Högskoleverkets tillsyn i allmänhet

Högskoleverket avgör i genomsnitt cirka hundra enskilda tillsynsärenden per år. Sådana ärenden består oftast av anmälningar med klagomål från studenter och andra personer som anser att något eller några lärosäten inte har levt upp till de krav som ställs på dem i lagar och förordningar. Om verket anser att det finns skäl att utreda en anmälan anmodas lärosätet att yttra sig. Anmälaren ges sedan tillfälle att bemöta lärosätets svar. När Högskoleverket har fått tillräckligt underlag fattar verket ett beslut som i vissa fall innehåller kritik mot lärosätet. Kritiska beslut åtföljs ibland av en avisering av en framtida uppföljning eller en direkt begäran om en redovisning av vilka åtgärder lärosätet har vidtagit med anledning av kritiken. Sådana beslut följs sedan upp av Högskoleverket. Verket har dock inga sanktionsmöjligheter och kan inte överpröva eller ändra lärosätenas beslut.

Som tidigare har nämnts kan Högskoleverket oftast inte heller inom sin tillsynsverksamhet utreda enskilda klagomål på kvaliteten i olika utbildningar. Högskoleverket har nämligen ett särskilt system för att utvärdera kvaliteten i all högskoleutbildning genom bl.a. återkommande utbildningsutvärderingar och granskningar av lärosätenas kvalitetsarbete.

Analys av tillsynsärenden beslutade 2005 och 2006

Högskoleverket har i en promemoria den 20 november 2007, reg.nr 31-514-07, sammanställt och analyserat tillsynsärenden som har beslutats under åren 2005 och 2006 och som initierats genom anmälningar från enskilda personer. I sammanställningen ingick också anmälningar från studenter vid enskilda utbildningsanordnare.

Av analysen framgick att knappt 37 procent av samtliga anmälningar ledde till någon form av kritik från Högskoleverket.

De rättsliga problem som berördes i de avgjorda tillsynsärendena har i promemorian delats in i antagning, kursplaner och individuella studieplaner, handledning, studentinflytande, tillgodoräknande och examination, allmän förvaltningsrätt, kvalitet i utbildningen, diskriminering och övrigt.

Anmälningarna som rubricerades under "Allmän förvaltningsrätt" gällde bl.a. högskolans vägran att lämna ut vissa handlingar, långa handläggnings-tider, sena överlämnanden av överklagade beslut, frånvaro av överklagande-hänvisning, dålig service m.m.

Som tidigare har nämnts arbetar Högskoleverket med kvalitetsfrågor i högskoleutbildningar normalt på ett annat sätt än genom att ta upp anmälningar

från enskilda. I de flesta tillsynsärenden, där frågan om kvalitet togs upp, hänvisades därför till verkets kvalitetsutvärderingar.

Även i frågor om diskriminering eller mobbning hänvisade Högskoleverket till andra myndigheter som ombudsmännen, Arbetsmiljöverket och ÖNH.

Rättsliga problem som rubricerades under "Övrigt" gällde bl.a. anställningsfrågor, begäran om skadestånd, arbetsmiljö, studiemiljö, information, studieavgifter, uppdragsutbildning, bisysslor, avtal inom utbytesprogram m.m. Beträffande forskarutbildningen gällde övriga rättsliga frågor dessutom bl.a. ohederlighet i forskning och upphovsrättsliga frågor.

Analysen visade att studenter oftast klagade på examination och doktorander på brister i sina individuella studieplaner, problem i samband med antagning och dålig handledning. De klagomål som oftast ledde till kritik var klagomål som berörde allmän förvaltningsrätt och kurs- och utbildningsplaner i grundläggande högskoleutbildning samt individuella studieplaner och antagning till forskarutbildning.

Trots att Högskoleverket inte kan ändra en högskolas beslut visade sammanställningen att kritiken, och ibland även själva anmälan, ofta ledde till att missförhållanden redades ut och rättades till. I vissa fall fick den enskilda studenten hjälp och upprättelse. I andra fall upptäcktes vissa systemfel som skulle åtgärdas. Även anmälningar som inte ledde till kritik resulterade ibland i vissa klagoranden som var av betydelse för både högskolan och den enskilde. Det konstaterades därför att anmälningar från enskilda och verkets övriga tillsynsverksamhet påverkar studenternas rättssäkerhet i positiv riktning.

Tillsynsbeslut som gällde klagomål över enskilda utbildningsanordnare

Av de 162 beslut som ingick i verkets tidigare analys gällde endast två enskilda utbildningsanordnare. I samband med den nu aktuella kartläggningen har Högskoleverket gått igenom samtliga beslut (från 1995 tills dagens datum) som gällde enskilda utbildningsanordnare. Syftet har varit att skaffa sig en bild av vad studenter vid dessa utbildningsanordnare klagar på och vilka resultat Högskoleverkets tillsyn gentemot enskilda utbildningsanordnare har fått.

Det har visat sig att sedan 1995 har Högskoleverket handlagt endast cirka 40 tillsynsärenden som gällde klagomål från studenter hos enskilda utbildningsanordnare. I de flesta fallen har Högskoleverket inte ansett sig ha befogenhet att utreda klagomålen. Även de fallen som har utretts har inte lett till någon åtgärd.

Det lilla antalet klagomål har flera förklaringar. Det är långt färre studenter som läser vid de enskilda utbildningsanordnarna än vid de statliga högskolorna. Många är säkert nöjda med sin situation. Men även det faktum att Högskoleverket i sina tillsynsbeslut och direkta svar till studenterna ofta förklarar att deras anmälningar inte kan leda till några åtgärder och i flera fall

inte ens kan utredas gör att studenterna drar sig från att anmäla de enskilda utbildningsanordnarna.

Ett tillsynsärende kan avse ett eller flera rättsliga problem, varför antalet avgjorda tillsynsärenden inte stämmer överens med antalet rättsliga problem. Den nedanstående tabellen visar bara hur många anmälningar sedan år 1995 som berörde ett visst rättsligt område. Områdena har delats in på samma sätt som i promemorian *Analys av tillsynsärenden beslutade 2005 och 2006*.

Rättsligt problem	Antal anmälningar
Antagning	3
Kursplan/individuell studieplan	3
Handledning	3
Studentinflytande	0
Tillgodoräknande/examination	20
Allmän förvaltningsrätt	3
Kvalitet i utbildningen	5
Diskriminering	6
Övrigt	16

I frågor om *antagning* konstaterade Högskoleverket att högskoleförordningens bestämmelser om antagning inte är tillämpliga på de enskilda utbildningsanordnarna.

I ett klagomål som gällde bl.a. brister i *kursplanerna* svarade Högskoleverket att den enskilda utbildningsanordnaren inte är skyldig att följa högskoleförordningens bestämmelser om kursplan, men konstaterade att utbildningsanordnaren i sitt interna dokument angivit att det ska finnas en kursplan för varje kurs. Verket fann då att det inte fanns skäl att vidta någon annan åtgärd än att skicka kopia av verkets beslut för att uppmärksamma utbildningsanordnaren på denna eventuella brist.

I ett fall konstaterade Högskoleverket att frågor om *tillgodoräknande* av poäng har en nära anknytning till högskolans examensrätt. Högskoleverket ansåg därför att den enskildes rättssäkerhet i sådana frågor ligger inom den tillsyn verket har rätt att utöva på högskolan. Verket beslutade därför att inhämta ett svar från den fristående högskolan. Efter det att högskolan redovisade sina rutiner lämnades ärendet utan någon ytterligare åtgärd.

Ett klagomål som gällde *hantering av examination* ledde däremot inte till vidare utredning.

I en fråga som gällde *poängsättning av en kurs* utreddes anmälan, och den fristående högskolan svarade i huvudsak följande. Kandidatarbetet omfattade totalt 15 högskolepoäng. I dessa poäng ingick utbildning i att arbeta på ett ingenjörsmässigt och vetenskapligt sätt samt träning i att rapportera ett eget arbete skriftligt och muntligt. Högskolan hade valt att lägga utbildningen i

dessa generiska moment, som ett särskilt delmoment i kursplanen. Studenten fick alltså poäng för hela sin arbetsinsats i och med slutbetyget på kandidatarbetet. De s.k. nollmomenten är ett inom högskolevärlden vanligt sätt att bokföra mindre delar av en kurs. Det är kursen som ska åsättas poäng enligt högskoleförordningen. Högskolan stod utanför förvaltningsrättslig reglering men hade å andra sidan valt att i studentfrågor arbeta nära högskoleförordningens intentioner. Högskoleverket konstaterade att den fristående högskolan inte hade förfarit i strid mot någon av de på lärosätet tillämpliga bestämmelserna (examensordningen).

En anmälan gällde *opponering av examensarbete*. Högskoleverket kom fram till att verket inte kan lägga sig i frågor av detta slag.

En student gjorde gällande att hon riskerade att bli *avstängd* från utbildningen på grund av sin sysselsättning på sin fritid. Verket konstaterade att regler om avskiljande av studenter och regler om disciplinära åtgärder inte är tillämpliga på studenter som är antagna till enskilda utbildningsanordnarens utbildningar. En missnöjd student som har blivit avskild måste därför vända sig till en allmän domstol. Eftersom frågor om handledning och examination har en nära anknytning till utbildningsanordnarens examensrätt ansåg dock verket att studentens rättssäkerhet i dessa frågor låg inom den tillsyn verket hade att utöva på utbildningsanordnaren. Verket hänvisade till ett annat avgörande där verket uttalat att det är olämpligt och i strid med allmänna rättssäkerhetsprinciper att bedöma en students lämplighet på grund av vad som har framkommit i sammanhang utanför en utbildningssituation. Verket ansåg att även enskilda utbildningsanordnare med examensrätt bör ha motsvarande utgångspunkt vid bedömning av en students prestationer.

I ett fall där studenten klagade på *bristande information* konstaterade Högskoleverket att det i avtalet mellan staten och den enskilda utbildningsanordnaren saknas regler för hur utbildningsanordnaren ska informera studenter. Verket påpekade för den klagande studenten att reglerna i högskoleförordningen om informationskyldighet inte är tillämpliga och lämnade klagomålen utan åtgärd.

I ett annat fall klagade studenten på *långa handläggningstider* för examensbevis och hänvisade till skyndsamhetskraven i 7 § förvaltningslagen. Högskoleverket konstaterade att förvaltningslagen inte är tillämplig på enskilda utbildningsanordnare varför Högskoleverket endast har begränsad tillsyn. Verket konstaterade vidare att den ifrågavarande handläggningstiden om två månader inte brukar leda till kritik när det gäller statliga högskolor. Verket ansåg därför att det inte fanns skäl att vidta någon åtgärd med anledning av anmälan.

En student som klagade över att han blev *avstängd* från undervisningen på grund av påstått plagiat fick upplysning från Högskoleverket om att beslutet inte kan prövas av förvaltningsdomstol och att relationen mellan studenten och utbildningsanordnaren är civilrättslig. Studenten fick av Högskoleverket rådet att vända sig till utbildningsanordnaren för uppgifter om det är möj-

ligt och i så fall hur en student kan överklaga ett beslut från dess disciplinnämnd.

Högskoleverket granskade på eget initiativ ett *samarbete* mellan en fristående högskola och ett annat företag. Högskolan kunde inte undgå kritik från Högskoleverket för hur högskolan hade bedrivit sitt samarbete med det andra företaget. Högskoleverket anförde vidare följande. Högskolan medverkade som ett slags kvalitetsgarant i två utbildningar som det andra företaget administrerade och själv bedrev. Företaget sålde utbildningarna till enskilda studenter som efter att ha antagits och genomgått utbildningen hos företaget fick betyg/kursintyg hos högskolan och där registrerades för poäng. Som villkor för tillståndet att utfärda den aktuella examen gällde, enligt regeringsbeslutet, att utbildningen skulle vara avgiftsfri för studenter. Högskoleverket avslutade ärendet efter att ha noterat att högskolan hade inlett en översyn som omfattade alla institutioner där uppdragsutbildningar bedrevs eller planerades.

Högskoleverket granskade på eget initiativ ett samarbete mellan en enskild utbildningsanordnare med examensrätt och en annan institution utan examensrätt. Verket inhämtade ett yttrande från utbildningsanordnaren och tog del av avtalet mellan utbildningsanordnaren och den andra institutionen samt konstaterade att utbildningsanordnaren genom samarbetet reducerade sitt *ansvar för utbildningen* till att vara endast övergripande. Högskoleverket anmodade utbildningsanordnaren att se över hur antagningen och examinationen skulle hanteras samt hur utbildningen kunde kvalitetssäkras. Utbildningsanordnaren redogjorde i sitt svar för styrelsens beslut att utbildningen inte kommer att genomföras enligt föreliggande avtal. Högskoleverket noterade att den aktuella utbildningen inte skulle genomföras och avslutade ärendet.

Sammanfattande synpunkter

Genomgången visar att även studenter vid enskilda utbildningsanordnare oftast klagar på frågor som har samband med examinationen. Det finns också klagomål på disciplinära påföljder, avgifter, brister i kursplaner, långa handläggningstider och dålig service. Klagomålen föranledde dock oftast ingen åtgärd från Högskoleverkets sida. I de flesta fall konstaterade Högskoleverket bara att de bestämmelser som reglerar dessa frågor inte är tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare. I vissa fall kunde Högskoleverket konstatera att utbildningsanordnaren inte bröt mot avtalet med staten. Flera anmälningar ansåg sig Högskoleverket inte ens kunna utreda. I de fallen Högskoleverket ansåg att anmälan skulle utredas inhämtade verket ett svar från den enskilda utbildningsanordnaren.

Kritiska synpunkter förekom endast i två fall där Högskoleverket fann att utbildningsanordnarna inledde samarbeten med andra företag på sådant sätt att utbildningsanordnarna inte själva tog ansvar för sina examensrättigheter. Kritiken gällde också att utbildningsanordnarna på detta sätt kringgick förbudet att ta ut avgifter från studenter.

Det kan således konstateras att studenternas möjligheter att hävda sina rättigheter genom Högskoleverkets tillsyn är ytterst begränsade. Dessa begränsningar beror på att de regler studenterna direkt eller indirekt åberopar och som ofta gäller handläggningsfrågor inte är tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare. Det finns oftast inte heller några avtal mellan staten och den enskilda utbildningsanordnaren eller regeringsbeslut som reglerar dessa frågor.

Högskoleverket anser sig inte kunna tillämpa de statliga reglerna analogt. I vissa fall hänvisas till dessa regler som en jämförelse eller information om hur liknande frågor behandlas när det gäller de statliga högskolorna.

Av kartläggningen framgår att enskilda utbildningsanordnare beslutar egna lokala regler för sin verksamhet. De regler som har samband med examensrättigheterna har oftast – enligt Högskoleverkets uppfattning – status av civilrättsliga villkor med offentligrättsliga inslag och reglerar förvaltningsuppgifter hos den enskilda utbildningsanordnaren. I de fall dessa regler beslutas med stöd av högskoleförordningens examensordning eller på uppdrag av regeringen kan Högskoleverket ha synpunkter på om reglerna inte rymms inom givna ramar eller om utbildningsanordnaren inte följer sina egna regler. Eftersom det för lärosätenas övriga uppgifter inte finns några i lagar och förordningar reglerade gränser kan Högskoleverket endast uttala sig eller kritisera den enskilda utbildningsanordnaren i mycket flagranta fall, där det kan vara fråga om ett förfarande i strid med objektivitets- eller likhetsprinciperna.

Slutsatser

De i rapporten aktuella enskilda utbildningsanordnarna har av regeringen fått tillstånd att utfärda vissa statligt reglerade examina. Därigenom har dessa utbildningsanordnare fått flera förvaltningsuppgifter som ibland innefattar myndighetsutövning mot enskild. Högskoleförfattningar som innehåller regler om utfärdande av sådana examina har dock endast i en mycket liten omfattning gjorts tillämpliga på dessa utbildningsanordnare. De författningar som innehåller olika regler om rättsskydd för enskilda i samband med myndighetsutövning har, med några små undantag, inte heller gjorts tillämpliga.

Lagen om tillstånd att utfärda vissa examina förutsätter kompletterande beslut och avtal som skulle kunna ta upp bl.a. rättssäkerhetsfrågor. Dessa frågor har dock inte tagits upp i någon större omfattning varken i besluten eller i de avtal som finns.

Av kartläggningen framgår att de tillfrågade fristående högskolorna vidtar flera ändamålsenliga åtgärder för att tillförsäkra sina studenter en bra och förutsebar situation. Av samtalen har framgått att det finns många fördelar med att studera vid enskilda utbildningsanordnare genom bl.a. kortare och smidigare beslutsvägar, närheten till verksamheten och större möjligheter att knyta nya kontakter och tillgripa okonventionella lösningar. Eftersom det inte finns några, genom centrala bestämmelser, angivna ramar eller regler om minimistandard, är det dock svårt att uppnå någon enhetlighet och förutsebarhet på nationell nivå. Studenterna hos enskilda utbildningsanordnare har vidare inte samma möjligheter som övriga studenter att agera och hävda sina rättigheter inom det offentliga regelverket, utan är i större omfattning hänvisade till en civilrättslig process. Detta behöver inte innebära en sämre rättssäkerhet, men i praktiken kan det vara svårare för en student att väcka talan mot en högskola än att överklaga högskolans beslut till ÖNH eller göra en anmälan till Högskoleverket, inte minst på grund av de kostnader som kan uppstå för studenten vid en civilrättslig process. Detta gäller i de fallen där studenten inte är nöjd med utbildningsanordnarens beslut och anser sig ha uttömt de möjligheter som utbildningsanordnaren erbjuder. Till detta kommer att studenterna ofta inte är medvetna om att det offentliga regelverket inte gäller för dem förrän de vänder sig till exempelvis Högskoleverket och då får veta att de regler de vill åberopa inte är tillämpliga på deras utbildningsanordnare.

Det har vidare visat sig att även om Högskoleverket inte kan överpröva eller ändra högskolornas beslut kan verkets tillsyn påverka studenternas rättssäkerhet i positiv riktning. Den tillsyn verket kan utöva gentemot enskilda utbildningsanordnare är dock för begränsad för att uppnå avsedd effekt.

Den allmänna slutsatsen är således att studenterna hos enskilda utbildningsanordnare har sämre rättsliga förutsättningar än studenter vid statliga högskolor att hävda sina rättigheter hos oberoende instanser utanför utbildningsan-

ordnarna. Högskoleverket anser att studenter borde ha samma grundläggande rättsskydd oavsett om högskolan är offentlig eller enskild. En lösning skulle kunna vara att viktiga regler för att skydda studenternas rättssäkerhet görs tillämpliga på enskilda utbildningsanordnares verksamhet.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska lämna förslag till en eller flera verksamhetsformer för statliga universitet och högskolor och bl.a. föreslå hur tillsyn ska ske och hur studenternas rättssäkerhet kan garanteras i en annan verksamhetsform. Mot denna bakgrund anser Högskoleverket att det för närvarande inte är motiverat att lämna några konkreta förslag om vilka ytterligare regler som bör göras tillämpliga på enskilda utbildningsanordnares verksamhet. Det är Högskoleverkets förhoppning att verkets rapport kommer att kunna bidra till en allsidig belysning av dessa frågor.

Bilaga

Förteckning över enskilda utbildningsanordnare med examensrätt den 2 december 2008

Chalmers tekniska högskola
Handelshögskolan i Stockholm
Högskolan i Jönköping
Beckmans designhögskola
Ersta Sköndal högskola
Gammelkroppa Skogsskola
Johannelunds teologiska högskola
Röda korsets högskola
Sophiahemmet högskola
Stockholms Musikpedagogiska Institut
Teologiska Högskolan, Stockholm
Örebro teologiska högskola
Beteendeterapeutiska föreningen (BTF)
Center för kognitiv psykoterapi och utbildning i Göteborg AB
Ericastiftelsen
Förbundet S:t Lukas utbildningsinstitut
Göteborgs psykoterapiinstitut
Linnéstadens psykoterapiinstitut (LPI)
Otterhällans institut för psykoanalys
Psykoterapisällskapet i Stockholm AB
Stockholms akademi för psykoterapiutbildning
Svenska institutet för kognitiv psykoterapi
Svenska psykoanalytiska föreningen
Svenska psykoanalytiska sällskapet